

RAUTAVAARA

PARAS LUONNOSTAAN

RAUTAVAARAN KUNNAN VALMIUSSUUNNITELMA

Yleinen osa

Käsittelyt:

Kunnanhallitus 17.8.2020 § 108
Kunnanvaltuusto 12.10.2020 § 26

Suunnitelman päivitys:

Kunnanhallitus 18.1.2021 § 5
Kunnanvaltuusto 1.3.2021 § 3

Sisältö

1. Strateginen valmiussuunnitelma, varautuminen häiriötilanteisiin	4
1.1 Turvallisuuskulttuuri ja turvallisuuden hallinta kuntakonsernissa	4
1.2 Elintärkeät ja kriittiset toiminnot sekä niihin kohdistuvat uhkat.....	5
1.3 Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus ja tavoitteet	7
1.3.1 Varautuminen ennaltaehkäisevänä toimintana	7
1.3.2 Elintärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen	9
1.3.3 Häiriötilanteen hallinnan ja johtamisen edellytysten turvaaminen	10
1.4 Lainsäädäntö ja ohjeet	11
1.5.1 Kuntakonsernin yhteiset uhka-arviot	11
1.5.3 Toimialakohtaiset uhka-arviot ja riski- ja haavoittuvuusanalyysit.....	12
1.6 Painopisteet varautumisen kehittämisessä ja toimenpideohjelma.....	15
1.7 Varautumiskoulutus ja harjoitukset.....	15
1.8 Valmiussuunnittelun vastuut ja vastuuhenkilöt kuntakonsernissa.....	15
1.9 Varautumisvelvoitteiden huomioiminen ostopalveluissa ja sopimusperusteisessa palvelutuotannossa	18
1.10 Yhteistoiminta varautumisessa ja suunnitelmien yhteensovittaminen	19
1.11 Pelastuslaitoksen tuki valmiussuunnittelulle	19
2. Operatiivinen valmiussuunnitelma, häiriötilanteen hallinta	19
2.1 Häiriötilanteen hallinnan tehtävät ja tavoitteet.....	19
2.2 Uhka-arvioiden keskeiset tulokset.....	20
2.3 Johtamisjärjestelmä normaalioloissa.....	21
2.4 Kuntakonsernin johdon ja avainhenkilöstön hälyttämisen ja informointijärjestelyt	22
2.5 Luottamushenkilöelinten informointi.....	23
2.6 Tehostetun johtamisen ja tilanteen seurannan käynnistäminen häiriötilanteessa	25
2.7 Johtamispaikat	27
2.8 Johtaminen ja tilannetietoisuus	28
2.9 Viestinnän ja tiedottamisen peruslinjaukset.....	30
2.10 Vastuut ja tehtävät häiriötilanteen hallinnassa	30
2.11 Pelastuslaitoksen tuki häiriötilanteen hallinnassa.....	30
2.12 Pelastustoiminta, väestönsuojaaminen ja yhteistoiminta pelastuslaitoksen kanssa	31
2.13 Toiminnan yhteensovittaminen.....	34
2.13.1 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: kuntayhtymät ja muut alueelliset toimijat.....	34

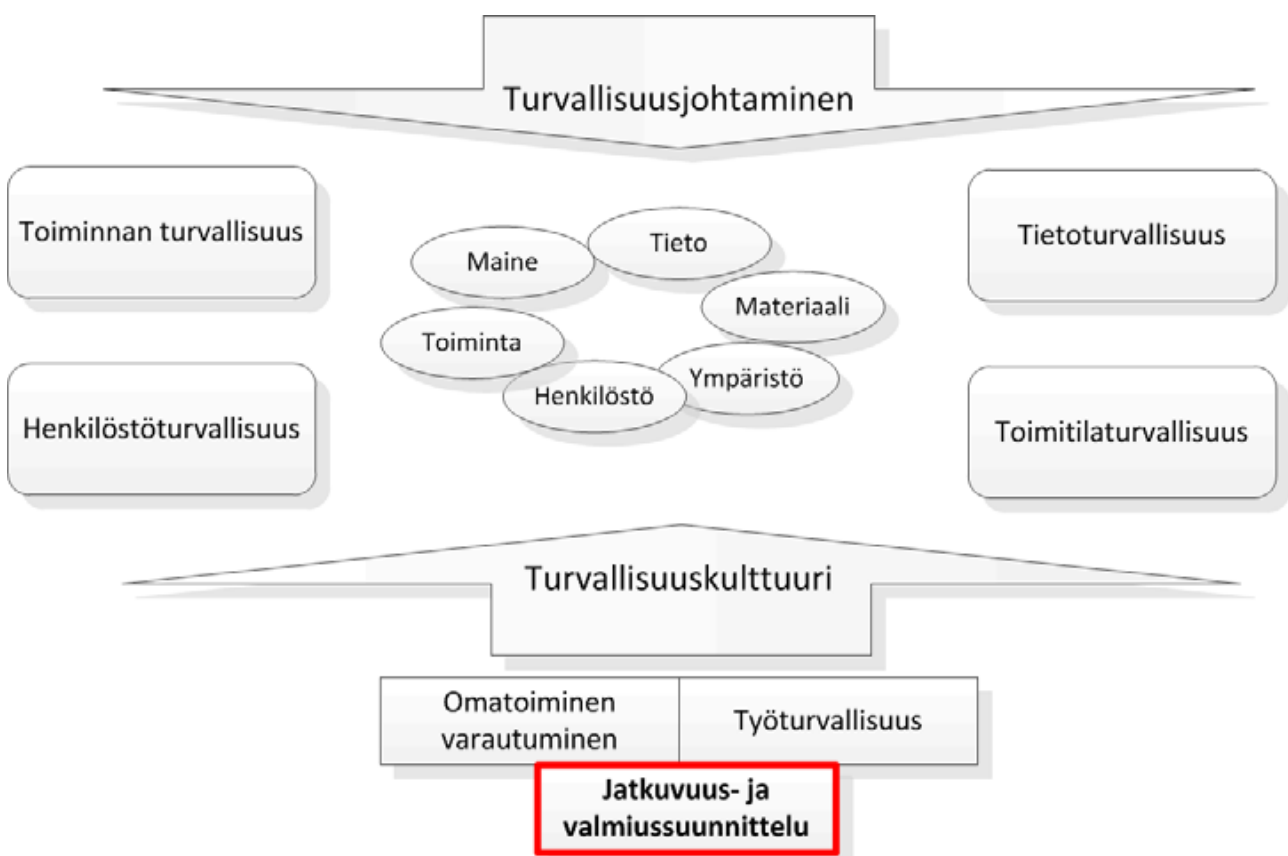
2.13.2 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: muut kunnat	34
2.13.3 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: keskeiset elinkeinoelämän toimijat	35
2.13.4 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: valtion paikallis-, alue- ja keskushallinto	35
2.13.5 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: puolustusvoimat	36
2.13.6 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: järjestöt, kuntalaiset, kirkot sekä muut uskonnolliset yhdyskunnat.....	37
3 Poikkeusolojen valmiussuunnitelma, varautuminen poikkeusoloihin	38
3.1 Poikkeusolojen vaikutukset kunnan toimintaan ja toimintaedellytyksiin	38
3.2 Kunnan hallinto poikkeusoloissa	39
3.3 Valmiustoiminta poikkeusoloissa	40
3.4 Varaustilastiedot ja varaamisen vastuut	41
3.4.1 Henkilöstön varaamisen vastuut kuntakonsernissa	41
3.4.2 Vastuut rakennusvarauksista	42
3.4.3 Vastuu ajoneuvo- ja työkonevarauksista.....	42
3.5 Väestönsuojelutehtävät ja väestönsuojelu organisaatio	43
4 Valmiussuunnitelman päivittäminen	45

1. Strateginen valmiussuunnitelma, varautuminen häiriötilanteisiin

1.1 Turvallisuuskulttuuri ja turvallisuuden hallinta kuntakonsernissa

Turvallisuuskulttuurilla tarkoitetaan arvoja, asenteita, sitoutuneisuutta ja ammattitaitoa sekä ajantasaista normistoa ja turvallisuusvaatimukset täyttävää toimintaa, jolloin jokainen tiedostaa oman toimintansa merkityksen osana kokonaisturvallisuutta. Turvallisuuskulttuuri on organisaation kykyä ja tahtoa ymmärtää, millaista turvallinen toiminta on, millaisia vaaroja organisaation toimintaan liittyy ja miten niitä voidaan ehkäistä, sekä kykyä ja tahtoa toimia turvallisesti, ehkäistä vaarojen toteutumista ja edistää turvallisuutta.

Turvallisuuden hallinnan integroiminen kunnan normaaliin toimintakulttuuriin varmistaa osaltaan, että siitä tulee osa organisaation ydinarvoja ja hyvää hallintotapaa. Toimiva häiriötilannevalmius ja toiminnan jatkuvuuden hallinta edellyttävät, että turvallisuuden hallinnan omistajuus on organisaation kaikilla jäsenillä ja kaikkien tulee omaksua hyvän turvallisuuskulttuurin periaatteet. Kokonaisturvallisuudella tarkoitetaan sitä, että strateginen lähestymistapa turvallisuuden hallintaan ulotetaan ja sisällytetään oleellisena ja luonnollisena osana organisaation normaaliin toimintaan ja osaksi tavanmukaista toiminnan ja talouden suunnittelua.

Erilaisten turvallisuuden suunnitelmien ja valmiussuunnittelun väliset rajapinnat ja yhteensovittamisen mahdollisuudet tulee huomioida kunnan strategianomaisissa linjauksissa niin, että ne muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Laaja turvallisuus kattaa sellaiset turvallisuuskysymykset, jotka kehittyessään saattavat muodostua uhkiksi ja aiheuttaa merkittävää vaaraa tai haittaa Suomelle, väestölle tai suomalaisen yhteiskunnan elintärkeille toiminnoille. Tällaiset laaja-alaiset turvallisuusuhkat ovat joko aktiivista toimintaa kuten esimerkiksi sotilaallisen voiman käyttö, terrorismi ja tietoverkkojen häirintä tai tahattomia tapahtumia kuten sähköverkon laajat toimintahäiriöt, suuret pandemiat tai muut laaja-alaiset tartuntatautilanteet.

1.2 Elintärkeät ja kriittiset toiminnot sekä niihin kohdistuvat uhat

Uhkamallilla tarkoitetaan turvallisuusstrategiassa yleisellä tasolla olevaa kuvausta turvallisuusympäristön häiriöistä. Uhkamallissa esitetään uhkan vaikutusmekanismi, lähde, kohde ja sen vaikutus kohteessa, todennäköisyys sekä tunnistetut uhkamalliin sisältyvät vakavimmat häiriötilanteet. Uhat voivat toteutua ajallisesti itsenäisesti, yhtä aikaisesti muiden uhkamallien kanssa tai peräkkäisinä.

Häiriötilanteella puolestaan tarkoitetaan uhkaa tai tapahtumaa, joka vaarantaa yhteiskunnan turvallisuutta, toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa tunnistettuja häiriötilanteita ovat

- Sähköenergian saannin, siirron tai jakelun häiriintyminen
- Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien käytettävyyden häiriintyminen
- Tieto- ja viestintäteknologisen (ICT) infrastruktuurin vaurioituminen
- Valtakunnallisen radio- ja televisiotoiminnan häiriintyminen
- Kuljetustoiminnan häiriintyminen
- Tuontipolttoaineiden saatavuuden häiriintyminen
- Polttoainejakelun häiriöt
- Päivittäistavarahuollon häiriöt
- Vesihuollon (ml jätevesihuolto) häiriintyminen
- Jätehuollon häiriintyminen
- Kaukolämmön toimitushäiriöt
- Maksujen välityksen lamautuminen
- Käteisen rahan saatavuuden häiriintyminen
- Valtion ja kuntien luottokelpoisuuden romahtaminen

- Vakuutusyhtiön vakavaraisuuden tai jälleenvakuutussuojan peittäminen
- Pandemia tai muut laaja-alaiset tartuntatautilanteet
- Vakavat eläin- ja kasvitautiepidemiat
- Eliöiden joukkokuolemat
- Luonnonvarojen loppumisen uhka
- Ilmastonmuutoksen vaikutukset
- Alkutuotannon toiminta-edellytysten heikentyminen
- Maa- tai vesialueiden laaja-alainen saastuminen
- Myrsky, tulva- tai pato-onnettomuudet
- Vaarallisiin aineisiin (CBRNE-uhka) liittyvät onnettomuudet
- Maa-, meri- tai ilmaliiikenneonnettomuudet
- Suomalaisiin kohdistuvat onnettomuudet tai teot ulkomailla
- Terrori-iskut tai niiden selkeä uhka
- Väestön turvallisuutta tai yhteiskunnan toimintoja laajasti vaarantavat rikolliset teot
- Rajaturvallisuuden vaarantuminen
- Laajamittainen maahantulo
- Valtion toimintakykyä haittaava vaikuttaminen
- Ulkomaankaupan häiriintyminen
- Joukkotuhoaseilla uhkaaminen
- Informaatio-operaatiot
- Provokatiiviset alueloukkaukset
- Aseelliset välikohtaukset
- Laajamittainen sotilaallisten voimien käyttö

Sama häiriötilanne voi liittyä useampaan eri uhkamalliin riippuen tarkastelunäkökulmasta, uhkan lähteestä tai sen seurannaisvaikutuksista. Häiriötilanteiden luonteeseen liittyy usein voimakas keskinäisriippuvuus. Esimerkiksi sähköenergian jakelun häiriöön voi liittyä tietoliikenteen käytettävyyden häiriöitä sekä edelleen häiriön pitkittyessä esimerkiksi radio- ja televisiotoiminnan häiriintymistä sekä vesihuollon häiriöitä jne. Jo strategiassa tunnistettujen häiriötilanteiden lisäksi valmiussuunnittelussa on huomioitava myös mahdolliset muut

häiriötilanteet, jotka johtuvat esimerkiksi toimintaympäristön muutoksista, toiminnan luonteesta tai joita muutoin ei ole mahdollista aiemmin huomioida.

1.3 Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus ja tavoitteet

1.3.1 Varautuminen ennaltaehkäisevänä toimintana

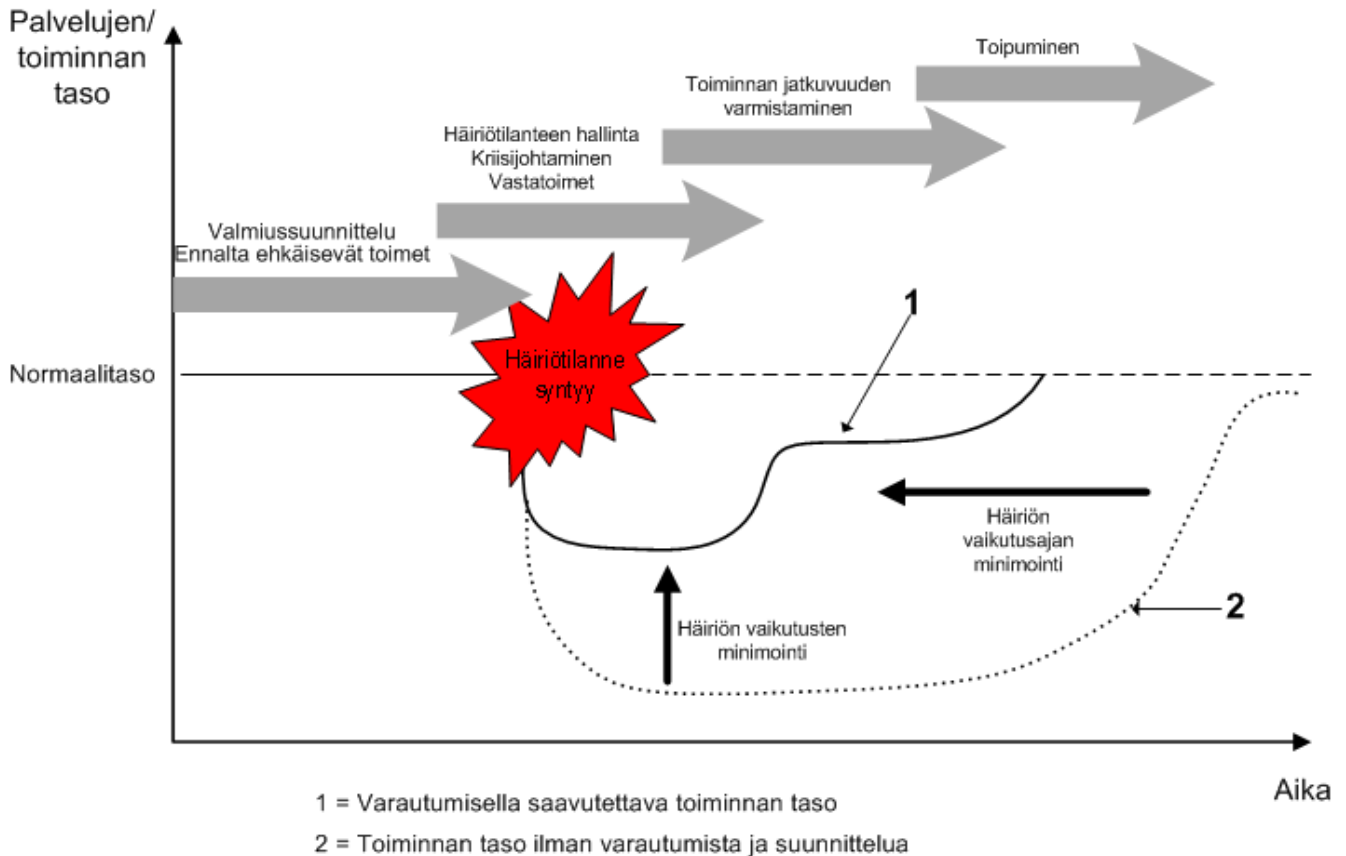

- Uhka-arvio
- Perusajatus häiriötilanteeseen varautumiseksi ja mahdollisesti eskaloituneen tilanteen hallitsemiseksi on
 - ennaltaehkäisy
 - tiedon saanti
 - tilannekuvan muodostaminen ja jakelu
 - varautuminen tilanteen hallintaan mukaan lukien etukäteisvalmistelut
 - tilanteen johtaminen
 - viestintä
- Tärkeimpien tehtävien käytännön toteutus
 - eri toimijoiden vastualueet ja johtosuhteet
 - välittömät toimenpiteet
 - tarvittavat voimavarat
- Arvio ja suunnitelma yhteistoimintatarpeista
 - yhteistoiminta muiden hallinnonalojen kanssa
 - yhteistoiminta muiden yhteiskunnan toimijoiden kanssa
- Suunnitelmien ylläpito, koulutus ja harjoitukset

MAHDOLLISIA HÄIRIÖTILANTEITA JA NIIDEN LIITTYMINEN STRATEGIAN UHKAMALLEIHIN	Voimahuollon vakavat häiriöt	Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien vakavat häiriöt - kyberuhkat	Kuljetuslogistiikan vakavat häiriöt	Yhdyskuntatekniikan vakavat häiriöt	Elintarvikehuollon vakavat häiriöt	Rahoitus- ja maksujärjestelmän vakavat häiriöt	Julkisen talouden rahoituksen saatavuuden häiriintyminen	Väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavat häiriöt	Suuronnettomuudet, luonnon ääri-ilmiöt ja ympäristöuhkat	Terrorismi ja muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava rikollisuus	Rajaturvallisuuden vakavat häiriöt	Politiittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus	Sotilaallisen voiman käyttö
Sähköenergian saannin, siirron tai jakelun häiriintyminen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien käytettävyyden häiriintyminen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tieto- ja viestintäteknologisen (ICT) infrastruktuurin vaurioituminen	x	x	x			x			x	x			x
Valtakunnallisen radio- ja televisio-toiminnan häiriintyminen	x	x							x	x		x	x
Kuljetusten häiriintyminen	x		x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
Tuontipolttoaineiden saatavuuden häiriintyminen	x		x	x			x				x	x	x
Polttoainejakelun häiriö	x		x	x					x	x			x
Päivittäistavara huollon häiriö	x	x	x					x	x			x	x
Vesihuollon (ml jätevesihuolto) häiriintyminen	x	x	x	x				x	x	x			x
Jätehuollon häiriintyminen			x	x				x					
Kaukolämmön toimitushäiriö	x	x		x				x	x	x			x
Maksujen välityksen lamautuminen	x	x				x	x			x		x	x
Käteisen rahan saatavuuden häiriintyminen		x	x			x		x		x			
Valtion ja kuntien luottokelpoisuuden romahtaminen						x	x	x					x
Vakuutusyhtiön vakavaraisuuden tai jälleenvakuutussuojan pettäminen						x	x	x					
Pandemia tai muu laaja-alainen tartuntatauti tilanne	x	x	x	x		x		x	x	x			
Vakava eläin- ja kasvitautiepidemia					x			x	x	x	x		
Eliöiden joukkokuolema					x			x	x	x	x		x
Alkutuotannon toimintaedellytysten heikkeneminen	x				x			x	x				
Maa- tai vesialueen laaja-alainen saastuminen					x			x	x				
Myrsky tai tulva- ja patonnettomuus	x	x	x	x	x			x	x				
Vaarallisiin aineisiin (CBRNE-uhka) liittyvä onnettomuus							x	x	x	x			x
Maa-, meri- tai ilmailiikenneonnettomuus			x						x	x			
Suomalaisiin kohdistunut onnettomuus tai teko ulkomailla								x	x	x		x	
Terrori-isku tai sen selkeä uhka	x	x		x		x	x	x		x		x	x
Väestön turvallisuutta laajasti vaarantava rikollinen teko	x	x		x	x			x	x	x		x	x
Yhteiskunnan toimintoja laajasti vaarantava rikollinen teko	x	x	x	x		x	x			x		x	x
Rajaturvallisuuden vaarantuminen										x	x	x	x
Laajamittainen maahantulo								x	x	x	x	x	
Valtion toimintakykyä haittaava vaikuttaminen							x	x		x		x	x
Ulkomaankaupan häiriintyminen			x			x	x	x	x	x	x	x	x
Joukkotuhoaseilla uhkaaminen								x	x	x		x	x
Informaatio-operaatio	x	x	x			x	x			x		x	x

1.3.2 Elintärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen

Jatkuvuussuunnittelu

- Viranomaistoiminnan ja palvelutuotannon toimintakyvyn turvaaminen
- Järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tukeminen
- Pelastustoimen ylläpitäminen
- Tulva – ja vesivahinkoriskien hallinta
- Maa- ja vesialueiden öljy- ja kemikaalionnettomuuksien torjuminen
- Osallistuminen laajamittaisen maahantulon hallintaan tarvittaessa
- Kunnan rahoitusasemaa turvaavat toimenpiteet
- Infrastruktuurin toimivuuden ylläpitäminen
- Sähkö-, lämpö- ja polttoainehuollon turvaaminen
- Tieto- ja viestintäjärjestelmien varmentaminen ja toiminnan turvaaminen
- Kuljetusten jatkuvuuden turvaaminen myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

- Elintarvike- ja vesihuollon turvaaminen sekä talousveden laadun varmistaminen
- Elintarvikehuollon alkutuotannon turvaaminen
- Elintarvikkeiden jalostuksen ja jakelun turvaaminen
- Elintärkeän teollisuus- ja palvelutuotannon turvaaminen
- Asumisen ja siihen tarvittavan rakentamisen turvaaminen
- Työvoiman saannin turvaaminen
- Opetustoimen ylläpitäminen
- Toimeentuloturvan järjestäminen
- Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaaminen
- Lääkkeiden ja terveydenhuollon tarvikkeiden ja laitteiden saatavuuden turvaaminen
- Ympäristön muutosten havaitseminen, rajoittaminen ja niihin sopeutuminen
- Ympäristöterveydenhuollon palvelujen turvaaminen
- Jätehuollon turvaaminen

1.3.3 Häiriötilanteen hallinnan ja johtamisen edellytysten turvaaminen

Varautumisen ja valmiussuunnittelun yhtenä keskeisenä tavoitteena on varmistaa mahdollisimman hyvät edellytykset häiriötilanteen hallinnalle ja siihen liittyvään johtamiseen, eli nk. kriisijohtamiseen. Häiriötilanteen hallinnan yhtenä perusajatuksena on, että siihen liittyvät toimenpiteet käynnistetään ajoissa, ennakoiden tilanteen mahdollista kehittymistä tai osoittautumista alkutietoja vakavammaksi ja riittävien voimavarojen varaamista heti tilanteen alusta alkaen sekä tarvittaessa johtamisvalmiutta suunnitelmallisesti tehostaen. Tavoitteena on, että häiriötilanteisiin tai merkkeihin tällaisen kehittymisestä reagoidaan jo alusta pitäen mieluummin etupainotteisesti ja riittävän voimakkaasti. Tarvittaessa käynnistettyjä toimenpiteitä voidaan purkaa, mikäli häiriötilanne osoittautuu alkutietoja lievemmäksi tai se on muutoin saatu hallintaan.

Valmius- tai jatkuvuussuunnittelun yleisiä periaatteita ovat:

- vastuut eivät saa muuttua häiriö- ja eritystilanteissa tai poikkeusoloissa
- hälytys- ja muiden tiedonsiirtoyhteyksien ja yhteystietojen on oltava jatkuvasti kunnossa
- jatkuvuussuunnittelun huomiointi jo järjestelmiä rakennettaessa on edullisinta
- paras keino on ennaltaehkäisy
- henkilöstö ja sen koulutus ovat avainasemassa

- suunnitelmat on testattava ja päivitettävä
- vastuu on jaettu valtion, kunnan ja yritysten kesken
- vastuut jakautuvat myös yritysten koon mukaan
- pohjana on riskikartoitus sekä tärkeisiin järjestelmiin keskittyminen
- jatkuvuussuunnittelu ja valmiussuunnittelu eivät ole kertasuoritteita, vaan normaalitoimintaan liittyviä prosesseja
- käytettävissä oleviin teleyhteyksiin liittyen toiminnan pohjana on normaaliajan määritellyt vastuut, joita täydennetään suunnitelmilla ja lopulta tilanteenmukaisella toiminnalla.

Onnistuneella viestinnällä on keskeinen merkitys tehokkaassa häiriötilanteiden hallinnassa. Häiriötilanne- tai kriisiviestintävalmiuden kehittäminen onkin erottamaton osa muuta valmiussuunnittelua. Viestintäjärjestelyt ja niiden suunnittelu tulee sovittaa saumattomasti muuhun valmiuden kehittämiseen. Häiriötilanteiden hallinnassa noudatetaan laillisuusperiaatetta ja säädettyä toimialajakoa. Samoja häiriötilanteiden hallinnan periaatteita noudatetaan lähtökohtaisesti sekä normaali-että poikkeusoloissa. Viranomaisten vastuujako ja yhteistyöelimien toimintamallit säilytetään mahdollisimman pitkään normaaliolojen mukaisina. Toimivaltainen viranomaisjohtaja johtaa aina operatiivista toimintaa ja poikkihallinnolliset yhteistyöelimet tukevat vastuuviranomaista. Toimintaa johtava taho vastaa myös viestinnästä. Muut viranomaiset, yritykset ja järjestöt osallistuvat toimintaan tilanteen hallinnan edellyttämässä laajuudessa. Operatiivisten toimien ohella häiriötilanteiden hallinnan yhteydessä korostuu tiedonkulun varmistaminen toimijoiden välillä.

1.4 Lainsäädäntö ja ohjeet

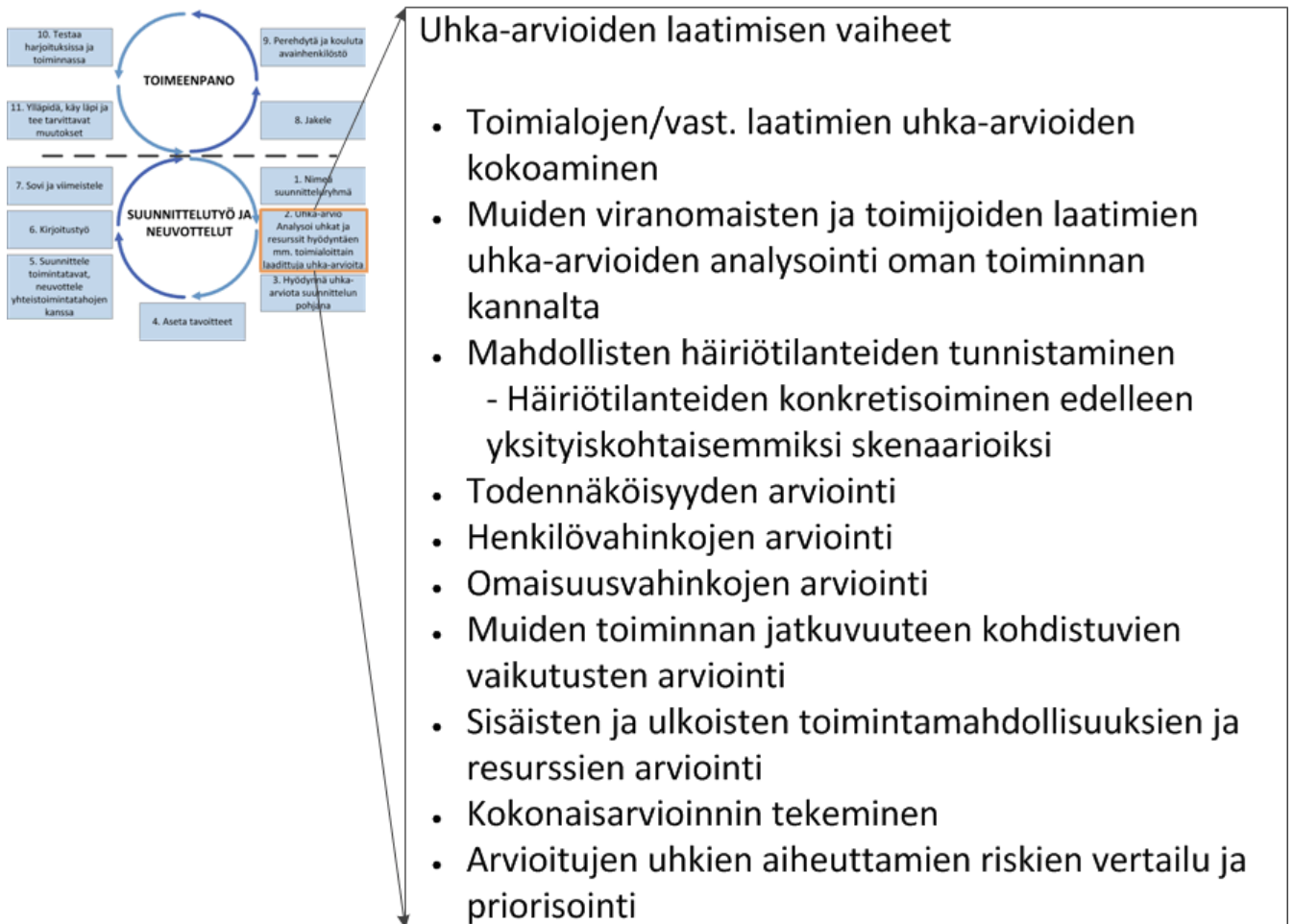
Yleinen varautumis- ja valmiussuunnittelovelvoite on säädetty valmiuslain 12 §:ssä. Myös muussa lainsäädännössä on runsaasti eri hallinnonaloja koskevia varautumisvelvoitteita, esimerkiksi pelastuslaissa (379/2011), terveydenhuoltolaissa (1326/2010), ammattikorkeakoululaissa (351/2003). Eri hallinnonaloilla on lisäksi annettu useita varautumista ja valmiussuunnittelua koskevia ohjeita.

1.5 Alueelliset ja kunnalliset uhka-arviot ja riskien arviointi

1.5.1 Kuntakonsernin yhteiset uhka-arviot

Uhka-arviolla tarkoitetaan toimivaltaisen viranomaisen tai muun toimijan uhkamallin pohjalta laatimaa, vastuullaan oleviin tehtäviin ja häiriötilanteisiin liittyvää arviota, jossa konkreettisesti käsitellään uhkan lähdettä, kohdetta, toteutumistapaa, todennäköisyyttä, vaikutuksia tehtävien hoitamiseen sekä vastatoimenpidemahdollisuuksia ja niiden valmisteluun tarvittavaa aikaa. Uhka-arviot mahdollistavat uhkien ehkäisemiseksi ja torjumiseksi tarvittavien hallinnonalakohtaisten toimien suunnittelun ja toteuttamisen. Uhka-arvio -käsitteen

kanssa hyvin saman sisältöisenä terminä käytetään riskienhallintaan liittyvänä käsitettä riskin arviointi, jolla tarkoitetaan kokonaisprosessia, johon sisältyy riskien tunnistaminen, riskianalyysi sekä riskin merkityksen arviointi.

1.5.2 Poikkeusolojen uhkien arviointi

Poikkeusolojen uhkien arviointi, erityisesti sotilaallisten uhkien osalta, tehdään yhteistoiminnassa muiden viranomaistahojen kanssa niihin liittyvien poikkeuksellisten suurten riskien takia. Keskeisiä yhteistoimintatahoja tässä ovat esimerkiksi pelastustoimi, puolustusvoimat sekä aluehallinto.

1.5.3 Toimialakohtaiset uhka-arviot ja riski- ja haavoittuvuusanalyysit

Kullakin toimialalla laaditaan uhka-arvioita kunkin oman toiminnan kannalta. Laadittavat uhka-arviot toimivat siten pohjana kuntakonsernin yhteiselle uhka-arviolle.

Häiriötilanne	Todennäköisyys	Henkilövahingot	Omaisuu vahingot	Vaikutukset toiminnan jatkuvuuteen	Omat resurssit	Ulkoiset resurssit	Yhteensä = $(T/2) * (H+O+V+Or+Ur)$
Häiriötilanne	Todennäköisyyden arviointi asteikolla 1-5, jossa: 1 = Hyvin epätodennäköinen 2 = Melko epätodennäköinen 3 = Mahdollinen 4 = Todennäköinen 5 = Hyvin todennäköinen	Seurausten vakavuuden arviointi asteikolla 1-5, jossa: 1 = Rajoitettu 2 = Kohtalainen 3 = Vakava 4 = Erittäin vakava 5 = Kriittinen	Seurausten vakavuuden arviointi asteikolla 1-5, jossa: 1 = Rajoitettu 2 = Kohtalainen 3 = Vakava 4 = Erittäin vakava 5 = Kriittinen	Seurausten vakavuuden arviointi asteikolla 1-5, jossa: 1 = Rajoitettu 2 = Kohtalainen 3 = Vakava 4 = Erittäin vakava 5 = Kriittinen	Käytettävissä olevien resurssien arviointi asteikolla 1-5, jossa: 1=Erittäin hyvät resurssit 2=Hyvät resurssit 3=Kohtuulliset resurssit 4=Heikot resurssit 5=Erittäin heikot resurssit	Käytettävissä olevien resurssien arviointi asteikolla 1-5, jossa: 1=Erittäin hyvät resurssit 2=Hyvät resurssit 3=Kohtuulliset resurssit 4=Heikot resurssit 5=Erittäin heikot resurssit	Pisteiden yhteismäärä. Mitä pienempi luku on, sitä parempi. (min. 3-max.63 pistettä)
Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien käytettävyyden häiriintyminen	4	2	3	5	3	3	32
Pidempikestoinen, laajamittainen häiriö sähköjaka- lussa	3	4	4	4	3	2	25,5
Pidempikestoinen, laajamittainen häiriö läm- mönjaka- lussa	3	4	3	3	3	2	22,5
Vesihuollon häiriötilanne, talousveden saastuminen	4	4	2	4	3	3	32
Pidempikestoinen polttoaineenjakelun häiriintyminen	2	1	1	2	4	3	11
Tieverkoston kunnossapidon häiriintyminen	3	1	1	2	3	3	15
Pandemia tai muu laaja- alainen, vakava tartuntatauti- tilanne	4	5	2	4	3	2	32
Lääkkeiden ja terveydenhuollon	3	4	1	1	5	3	21

tarvikkeiden saantivaikeudet							
Vakavan ydinonnettomuuden ja muiden vaarallisten aineiden onnettomuuksien aiheuttamat terveysuhkat	3	4	1	4	5	3	25,5
Kansainvälinen tai kotimainen maksujärjestelmien häiriö	3	2	3	2	5	2	21
Rahoitusmarkkinoiden merkittävä häiriö	3	1	3	2	5	2	19,5
Valtion likviditeettiongelma	2	1	3	3	5	2	14
Päivittäistavara- huollon vakava häiriintyminen	4	2	2	4	4	3	30
Vakava eläin- tai kasvitautiepidemia tai laaja elintarviketurvallisuuden häiriö	3	2	2	2	4	2	18
Alkutuotannon toimintaedellytysten heikkeneminen	2	1	4	2	4	2	13
Vakava vaarallisten aineiden onnettomuus	3	2	2	2	5	2	19,5
Evakuointeja tai vakavia tuhoja aiheuttavat myrskyt, tulvat tms.	3	2	4	3	3	2	21
Räjähdykset, tulipalo tai muu vakava teko tai onnettomuus	4	3	5	4	3	2	34
Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vakava järkkäytyminen	4	3	1	2	4	3	26
Laajamittaisen maahantulon tilanne	2	1	1	2	5	2	11
Alueen raskasmetalli- tai kemikaalipitoisuuden nousu yli terveydelle sallittujen rajojen	1	3	2	2	5	2	7
Maa- ja vesialueiden saastuminen käyttökelvottomaksi	2	3	3	3	5	2	16

1.6 Painopisteet varautumisen kehittämisessä ja toimenpideohjelma

Kohdassa 1.5.3 esitetty uhka-arvio- sekä riski- ja haavoittuvuusanalyysi toimii perustana kuntakonsernin lähivuosien turvallisuuden hallinnan ja varautumisen kehittämisessä. Havaittuihin keskeisimpiin puutteisiin ja/tai kehittämistarpeisiin voidaan varautua ennakkosuunnittelulla, jossa valmiuksia kehitetään pitkäjänteisesti useamman vuoden aikajänteellä. Ennakkosuunnittelun tulee tapahtua yhteistoiminnassa kuntakonsernin eri toimijoiden välillä siten, että siinä asetetut painopisteet tukevat mahdollisimman laajasti eri toimijoiden yhteisiä tarpeita varautumisessa. Keskeisimmistä uhkista on laadittu ns. toimintakortit, joihin on kuvattu keskeisimmät toimenpiteet ja niitä päivitetään tarpeen mukaan. Varautuminen on osa normaalia toimintaa ja siitä aiheutuvat kustannukset tulee sisällyttää toiminta- ja taloussuunnitelmiin sekä talousarvioiden toiminta- ja investointimenoihin.

1.7 Varautumiskoulutus ja harjoitukset

Keskeinen osa varautumisesta, valmiussuunnittelua ja valmiuden ylläpitoa ovat henkilöstön koulutus ja harjoitukset. Koulutuksella tarjotaan henkilöstölle varautumisessa ja häiriötilanteiden hallinnassa tarvittavia yleisiä tietoja ja taitoja sekä lisäksi avain- ja erityishenkilöstölle pidemmälle meneviä taitoja.

Varautumiskoulutuksen yhtenä tarkoituksena on myös kehittää verkostoja, joita eri toimijat saattavat tarvita sekä valmiussuunnittelussa että häiriötilanteen aikana. Rautavaaran kunnan henkilöstö osallistuu Pelastusopiston järjestämiin kuntien johtaja- ja erityishenkilöstön varautumiskoulutuksiin.

Harjoitusten tarkoituksena on useimmiten suunnitelmien ja toimintamallien testaaminen. Lisäksi harjoitukset tarjoavat hyvän pohjan suunnitelmien kehittämiselle. Harjoituksia tulee järjestää säännöllisesti joko omatoimisesti, yhteistoimintatahojen kanssa tai esimerkiksi osallistua aluehallintovirastojen ja Pelastusopiston yhteistoiminnassa säännöllisesti järjestämiin laajempiin valmiusharjoituksiin.

1.8 Valmiussuunnittelun vastuut ja vastuuhenkilöt kuntakonsernissa

Lähtökohtaisesti vastuu myös varautumisesta ja valmiussuunnittelusta on niillä, jotka muutoinkin vastaavat organisaatioiden johtamisesta. Kuntakonsernin toimialojen varautumisen ja valmiussuunnittelun yhteen sovittaminen sekä varautumisen yhteisten asioiden hoitaminen tapahtuu osana johtoryhmätyöskentelyä.

Pelastuslain 65 §:ssä on erikseen säädetty vastuusta väestönsuojelutehtävissä ja niihin varautumisessa. Säädöksen mukaan kunnan viranomaisen, laitoksen ja liikelaitoksen vastuulla olevat väestönsuojelutehtävät ja niihin varautuminen kuuluvat niissä palvelevan viran- tai toimenhaltijan virkavelvollisuuksiin ja työsopimussuhteessa olevan henkilön tehtäviin. Edellä sanottu koskee myös näiden tehtävien suorittamista varten tarpeelliseen koulutukseen osallistumista.

Kunnallisille viranomaisille saattaa poikkeusoloissa valmiuslain nojalla tulla hoidettavaksi normaaliolojen tehtävistä poikkeavia tehtäviä. Tästä esimerkkinä on säännöstelyn ohjaus ja toimeenpano sekä valvonta-tehtävät (31 §: Maatilatalouden alkutuotannon ohjaaminen ja säännöstely, 32 §: Vähittäiskaupan säännöstely, 40 §: Kaukolämmön käytön rajoittaminen, 49 §: Rakennushankkeen aloitus- ja jatkamisluvan sekä rakennustuotteiden ostoluvan myöntäminen, 51 §: Asuntokannan säännöstelyviranomaisen tehtävät).

Varautumistehtävät ja vastuut kuntakonsernissa

Varautumistehtävä	Vastuu	Suunnitelmat	Nykytilanne (viimeisin päivitys)
Kunnan toimialojen varautumisen yhteensovittaminen	Kunnanjohtaja Palvelualuejohtajat omalta palvelualueeltaan	Kunnan valmiussuunnitelman yleinen osa – strateginen osa – operatiivinen osa – poikkeusolojen suunnitelma	Laadittu 2020
Häiriötilanteen hallinnan ja kriisijohtamisen toiminta-edellytysten turvaaminen	Kunnanjohtaja Palvelualuejohtajat omalta palvelualueeltaan	Kunnan valmiussuunnitelman yleinen osa – operatiivinen osa	Laadittu 2020
Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen viestintään varautuminen	Hallintojohtaja	Kriisiviestintäsuunnitelma	Laadittu 2013
Keskushallinnon varautuminen	Hallintojohtaja	Hallinnon valmiussuunnitelma Suunnitelma asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (osa Asiakirjahallinnon ja arkistoinnin toimintaohjetta)	Laadittu 2013 Laadittu 2019

Opetustoimen jatkuvuuden hallinta	Rehtori	Sivistystoimen valmiussuunnitelma	Laadittu 2012
Nuorisotyön, liikunta- ja kulttuuritoimen varautuminen	Kulttuuri- ja vapaa-aikakoordinaattori	Sivistystoimen valmiussuunnitelma	Laadittu 2012
Sosiaalitoimen varautuminen	Perusturvajohtaja	Sosiaalitoimen valmiussuunnitelma Psykososiaalisen tuen suunnitelma (yhteistyössä terveydenhuollon kanssa) Evakuointisuunnitelma (yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa)	Laadittu 2013
Terveydenhuollon varautuminen	Perusturvajohtaja Kysteri	Terveyskeskusten valmiussuunnitelmat Sairaalan valmiussuunnitelma Alueellinen valmiussuunnitelma (sairaanhoidopiirin kanssa laadittu) Psykososiaalisen tuen suunnitelma (yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa)	Laadittu 2019
Ympäristöterveydenhuollon varautuminen	Perusturvajohtaja	Ympäristöterveydenhuollon toimialan valmiussuunnitelma	Laadittu 2020
Ruokahuollon varautuminen	Ruokapalvelupäällikkö	Sivistystoimen valmiussuunnitelma	Laadittu 2012
Kunnallistekniikan varautuminen	Elinvoimajohtaja/ Rakennustarkastaja	Teknisen toimen valmiussuunnitelma	Laadittu 1999
Energiahuolto	Elinvoimajohtaja/ Rakennustarkastaja	Valmius- ja jatkuvuussuunnitelmat	

	Rautavaaran lämpöosuuskunta ja Savon voima	Kunnan valmiussuunnitelman yleinen osa	Laadittu 2020
Vesihuollon varautuminen	Elinvoimajohtaja/ Rakennustarkastaja	Vesilaitoksen valmiussuunnitelma	Laadittu 2012
Vähittäiskaupan säännöstely (poikkeusoloissa)	Kunnanjohtaja	Päivittäistavarahuollon valmiussuunnitelma Kunnan valmiussuunnitelman yleinen osa	Laadittu 2020

1.9 Varautumisvelvoitteiden huomioiminen ostopalveluissa ja sopimusperusteisessa palvelutuotannossa

Ostopalvelu- ja muihin sopimuksiin tulee sisällyttää ehtoja palvelujen turvaamisesta häiriötilanteissa, jotta keskeisimmät toiminnot ja palvelut pystytään varmistamaan kaikissa tilanteissa. Ulkoistettujen palvelujen toimivuus ja käytettävyys tulee varmistaa valvonnalla ja tarvittaessa yhteisharjoituksin, jotta palvelujen hankkija voi todeta palvelun tarjoajan varautumisen vastaavan kunnan omia velvoitteita.

Esimerkki sitovan kumppanuusmallin mallilausekkeesta:

"Toiminnan jatkuvuus

Tässä sopimuksessa sovittujen suoritusten toimitusvarmuus on tärkeää.

Osapuolet toteavat, että osapuolten suoritusten häiriönsietoa ja palveluiden toimitusvarmuutta voidaan kehittää toiminnan jatkuvuussuunnittelun avulla. Osapuolet korostavat lisäksi yhteistyön merkitystä toimintavarmuuden hallinnassa. Näistä syistä osapuolet liittävät tämän sopimuksen liitteeksi 1 toiminnan jatkuvuuden hallintaa koskevat suositukset.

Osapuolet ovat tutustuneet kyseisiin suosituksiin, verranneet omaa toimintaansa niihin ja vakuuttavat toisilleen toimintansa täyttävän kyseiset suositukset tämän sopimuksen voimassaoloajan.

Osapuolella on tämän sopimuksen voimassaoloajan velvollisuus, toisen osapuolen sitä erikseen pyytäessä, esittää toiselle osapuolelle selvitys siitä, miten se on liitteen 1 suositukset täyttänyt."

Toiminnan jatkuvuuden hallinta tulisi tarpeen mukaan sisällyttää hankintasopimukseen tai olla sopimuksen liitteenä.

1.10 Yhteistoiminta varautumisessa ja suunnitelmien yhteensovittaminen

Varautumisen yhteensovittamisessa on huomioitava koko kuntakonsernin toiminta ja valmiussuunnittelu. Ennalta on sovittava siitä, miten yhteistoiminta erilaisissa häiriötilanteissa järjestetään kunnan alueella toimivien tahojen kanssa ja miten häiriötilanteiden edellyttämän päätöksenteon yhteensovittaminen järjestetään.

Yhteistoimintaa tarvitaan varautumisen aikana myös esimerkiksi alueen uhkien kartoitusta varten. Viranomaisilla on useimmiten omaan toimialaansa liittyen paras tuntemus alueen riskeistä, esimerkiksi pelastustoimella suuronnettomuusriskeistä ja ympäristöviranomaisilla ympäristöriskeistä. Yhteistoimintaa siis tarvitaan niin paikallistason kuin aluehallintotason viranomaisten kanssa.

Tärkeitä yhteistyötahoja niin varautumisen aikana kuin häiriötilanteiden hallinnassa voivat olla myös viranomaisten tukena toimivat kansalaisjärjestöt sekä uskonnolliset yhteisöt. Kunnan toimialakohtaisten valmiussuunnitelmien yhteen sovittaminen on keskeinen asia, jotta häiriötilanteen aikana ei yllättäen törmätä epäselvyyksiin tai virheolettamiin muiden toimijoiden resursseista, toimintatavoista tai vastuista. Yhteensovittamisessa tulee huomioida myös eri toimialojen varautumisessa tehdyt yhteistoimintasopimukset ja -muistiot esimerkiksi kansalaisjärjestöjen resurssien käytöstä.

Yhteensovittaminen linjataan kunnan valmiussuunnitelman yleisessä osassa, sillä se toimii kokoavana suunnitelmana. Yhteensovittaminen toteutetaan yhteisenä suunnitelmien tarkasteluna eri toimijoiden kesken siten, että kukin suunnitelma käydään yhdessä lävitse kaikkien osallistujien toimesta ja suunnitelmiin tehdään tarvittavat korjaukset.

1.11 Pelastuslaitoksen tuki valmiussuunnittelulle

Pelastuslain 27.3 §:ssä säädetyn mukaisesti pelastuslaitos tukee kunnan valmiussuunnittelua yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa ja he ovat perustaneet työryhmän, jonka tehtävänä on "kuntien valmiussuunnittelun tukeminen, kuntien kriisijohtamisen-tukeminen ja pelastuslaitosten valmiussuunnittelun tukeminen" (Sisäasiainministeriö 2012, 8).

2. Operatiivinen valmiussuunnitelma, häiriötilanteen hallinta

2.1 Häiriötilanteen hallinnan tehtävät ja tavoitteet

Yleisiä tehtäviä ja tavoitteita häiriötilanteen hallinnassa ovat:

- kunnan asukkaiden ja siellä oleskelevien turvallisuuden ja hyvinvoinnin varmistaminen,

- häiriötilanteen muiden seurausten minimointi oikea-aikaisilla ja oikein mitoitetuilla vastatoimenpiteillä,
- kunnallisten toimijoiden johtamis- ja toimintakyvyn ylläpitäminen,
- kunnan toimintojen ja alueen muiden toimijoiden toiminnan yhteensovittaminen,
- kunnan tuottamien elintärkeiden toimintojen ja palveluiden tuottamisen edellytysten varmistaminen ja siihen liittyvä päätöksenteko,
- pelastustoiminnan ja muiden tarvittavien toimintojen tehokkaan suorittamisen tukeminen osoittamalla kalusto-, henkilöstö-, ja tilaresursseja pelastustoimen ja muiden viranomaisten avuksi,
- häiriötilanteen akuutin vaiheen jälkeen toipumisvaiheeseen liittyvä päätöksenteko esimerkiksi resurssien käytöstä ja toipumistoimenpiteiden yhteensovittaminen,
- jatkuva yhteydenpito ja tiedon välittäminen viranomaisiin ja muihin toimijoihin eri hallinnontasoilla ja -aloilla, mukaan lukien yhteistoiminnan muiden kuntien, ylikunnallisten toimijoiden (kuten esim. pelastuslaitos, kuntayhtymät jne.) elinkeinoelämän ja kansalaisjärjestöjen kanssa,
- tilannetietojen kokoaminen, välittäminen ja analysointi sekä tilannekuvan muodostaminen kunnan alueelta yhteistoiminnassa muiden viranomaisten ja tahojen kanssa,
- tilanteen edellyttämän oikea-aikaisen viestinnän organisoiminen ja toteutus omalle henkilöstölle ja kansalaisille,
- ohjeiden antaminen väestölle esimerkiksi muuttuvista palveluista ja
- tilanteen mukainen uutistiedottaminen.

2.2 Uhka-arvioiden keskeiset tulokset

Häiriötilanteet ja toimenpiteet sekä tärkeimmät yhteyshenkilöt ovat tarkemmin esitelty toimintakorteissa, jotka ovat valmiussuunnitelman yleisen osan salaisena liitteenä.

Uhka-malli	Häiriö-tilanne	Häiriötilanteen tarkennus	Kuvaus	Todennäköisyys	Seuraukset	Riskin suuruus
UHKA 1	Iso onnettomuus	Tulipalo, räjähdys, liikenneonnettomuus		Todennäköinen	Vakavat	Korkea
UHKA 2	Laaja IT katkos			Todennäköinen	Erittäin vakavat	Korkea

UHKA 3	Pandemia	Leviävä tartuntatauti		Todennäköinen	Erittäin vakavat	Korkea
UHKA 4	Vedenjakelun häiriö			Todennäköinen	Erittäin vakavat	Korkea
UHKA 5	Elintarvikejälkeen/ logistiikan häiriö			Todennäköinen	Erittäin vakavat	Korkea
UHKA 6	Aseellinen hyökkäys/ terrorismi	Mahdollinen panttivanki-ilanne		Todennäköinen	Vakavat	Korkea
UHKA 7	Laaja sähkökatkos			Mahdollinen	Vakavat	Korkea
UHKA 8	Laaja kaukolämmön katkos			Mahdollinen	Vakavat	Korkea
UHKA 9	Viemäriverkoston häiriö			Mahdollinen	Vakavat	Korkea

2.3 Johtamisjärjestelmä normaalioloissa

Kunnan johtamisjärjestelmän muodostaa normaalioloissa kunnan johtoryhmä sekä luottamushenkilöiden muodostamat kunnanhallitus ja lautakunnat.

Kuntaorganisaatio

2.4 Kuntakonsernin johdon ja avainhenkilöstön hälyttämisen- ja informointijärjestelyt

Paikallistasolla pelastustoimessa, sosiaali- ja terveystoimessa sekä kuntien teknisellä toimialalla on olemassa niiden normaalin toimintansa varmistamiseksi päivystys- ja varallaolojärjestelyjä, jotka toimivat myös häiriötilanteissa. Häiriö- ja erityistilanteissa sekä poikkeusoloissa tulee yleensä kyetä toimimaan nopeasti. Osaava ja toimivaltainen henkilöstö on saatava nopeasti kutsutuksi paikalle ja tietoisiksi tilanteesta. Tämä koskee oman henkilöstön lisäksi usein poliisia ja palokuntaa. Päivystystehtävissä olevan henkilöstön on tiedettävä hälytettävien yhteistiedot. Myös poikkeusoloissa tarvittavat yhteistoimintaosapuolten yhteystiedot on oltava ajan tasalla. Hälytys- ja muiden tiedonsiirtoyhteyksien on ehdottomasti oltava kunnossa, jotta poikkeuksellisista tilanteista kyetään toimimaan.

Kunnan johtoryhmä voidaan kutsua kokoon toimintaa johtavan viranomaisen (pelastus-, poliisi-, sosiaali- ja terveystoimen toimialat) pyynnöstä hälytystekstiviestillä hätäkeskuksen toimesta.

Kunnan ja sen toimialojen sisäisten ohjeiden ja hälyttämisenjärjestelyjen tarkoitus on turvata riittävät resurssit tilanteen hallintaan saamiseksi. Esimerkiksi tilanteessa, jossa yksittäisten viranhaltijoiden tai toimialan voimavarat eivät riitä tai tapahtuma herättää yleistä mielenkiintoa, on näiden mahdollista hälytysjärjestelmän avulla saada tukea. Sisäisessä hälyttämisessä peruseriaate on, että äkillisesti syntyvässä häiriötilanteessa kunkin tulee viipymättä ilmoittaa siitä esimiehelleen sekä edelleen tarvittaessa kunnan tai toimialan johdolle ja viestinnästä vastaaville. Kunnan sisäisillä ohjeilla varmistetaan, että hälytyksen saatuaan kuka tahansa johtoryhmän jäsenistä kykenee käynnistämään tarvittavat ensitoimenpiteet häiriötilanteen hallinnassa.

Luettelo hälytettävistä/informoitavista henkilöistä häiriötilanteessa:

Tehtävä	Nimi	Yhteystiedot
Kunnanjohtaja	Henri Ruotsalainen	Puh: 040 8608 180
Hallintojohtaja	Jenna Hattunen	Puh: 040 8608 100
Rehtori	Marianne Korkalainen	Puh: 040 8608 231
Perusturvajohtaja	Teuvo Räsänen	Puh: 040 8608 206
Elinvoimajohtaja	Petri Ahonen	Puh: 040 8608 151
Atk-tukihenkilö	Riku Räsänen	Puh: 040 8608 191
Vanhustyönjohtaja	Kaija Leskinen	Puh: 040 860 8241
Vastaava sairaanhoitaja	Maarit Pitkänen	Puh: 040 860 8286
Ruokapalvelupäällikkö	Marja Lievonen	Puh: 040 8608 248
Kysteri, toimitusjohtaja	Ritva Vitri	Puh: 044 7171 210
Kysteri, lääkäri	Mirka Koistinen	Puh:044 717 1481
Rakennustarkastaja	Henri Korkalainen	Puh: 044 452 5725
Siivouspalvelupäällikkö	Pia Lievonen	Puh: 040 860 8170
Päiväkodinjohtaja	Niina Taskinen	Puh: 040 860 8230
Kulttuuri- ja vapaa-aikakoordinaattori	Inka Makkonen	Puh: 044 452 5733

Tilanteen vakavuudesta ja sen kestosta riippuen kunnan johtoryhmän tueksi ja kriisijohtamisen tehostamiseksi tarvitaan erikseen muun muassa eri toimialojen asiantuntijoita sekä tilannetietojen välittämiseen, viestintään sekä muihin tehtäviin varattua henkilöstöä.

2.5 Luottamushenkilöelinten informointi

Luottamushenkilöelinten edustajien, esimerkiksi kunnanvaltuuston ja -hallituksen puheenjohtajien informointi häiriötilanteesta on huomioitava valmiussuunnitelman operatiivisessa osassa, vaikka näillä ei äkillisesti syntyvissä kriisitilanteissa olisikaan varsinaista operatiivista roolia. Joissakin tilanteissa häiriötilanteen hallinta saattaa edellyttää suuriakin taloudellisia resursseja, joista keskeisten luottamushenkilöiden on syytä tietää jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Myös tiedotusvälineet

saattavat olla aktiivisia luottamushenkilöiden suuntaan, jolloin on luonnollisesti hyvä, että heille on tarjottu perustiedot häiriötilanteesta ja sen hallintaan liittyvistä toimenpiteistä. Tiedonvälityksen tulee tarvittaessa olla säännöllistä esimerkiksi siten, että keskeiset tiedot annetaan luottamushenkilöille kerran vuorokaudessa tai tilanteen muuttuessa aiemmasta olennaisesti.

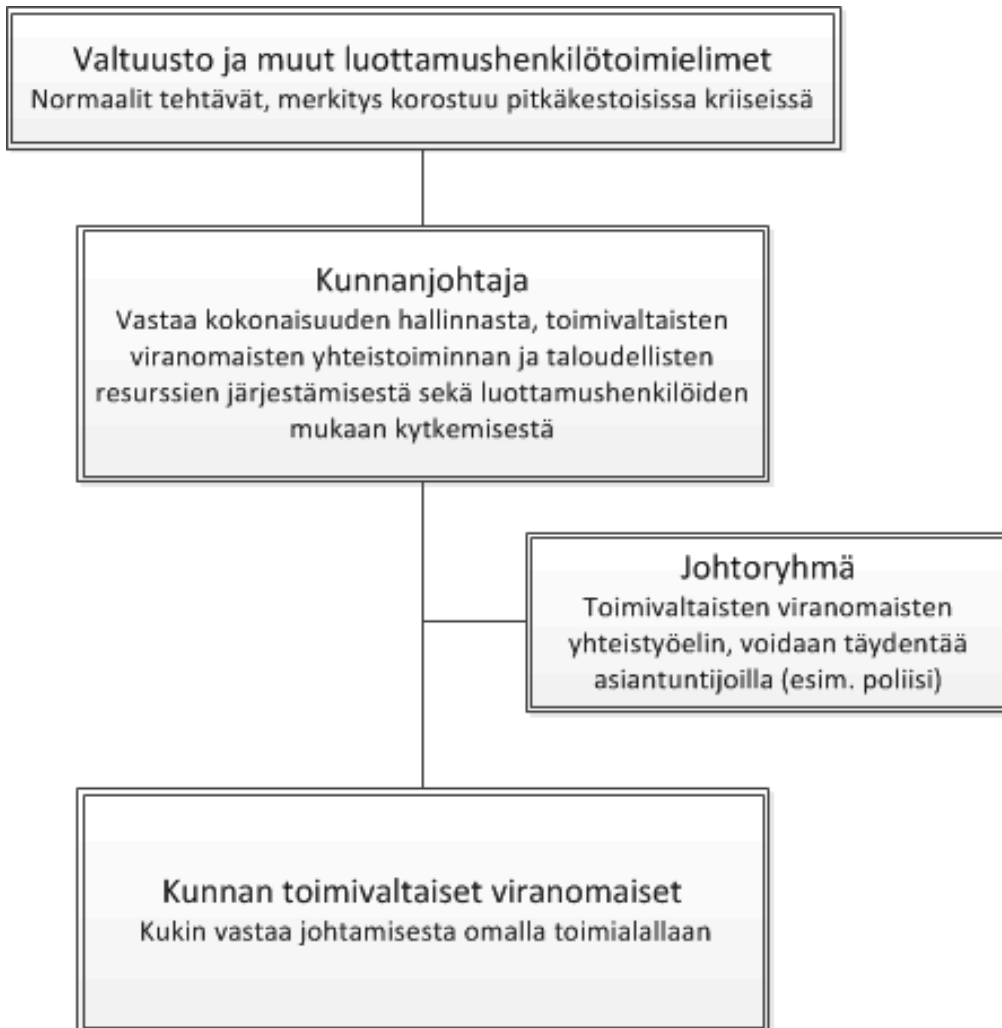
Luottamushenkilöt vaalikaudella 2017-2021

Toimielin: Kunnanhallitus Informoinnista vastaava: Kunnanjohtaja		
Tehtävä	Nimi	Yhteystiedot
Puheenjohtaja	Jukka Korkalainen	Puhelin: 050 560 3998 jukka.korkalainen@rautavaara.fi
1.varapuheenjohtaja	Matti Ahonen	Puhelin: 044 0188 039 matti.ahonen@rautavaara.fi
2.varapuheenjohtaja	Maija Kärkkäinen	Puhelin: 040 7320 114 maija.karkainen@rautavaara.fi
Toimielin: Hyvinvointilautakunta Informoinnista vastaava: Hallintojohtaja		
Tehtävä	Nimi	Yhteystiedot
Puheenjohtaja	Merja Heikkinen	Puhelin: 050 9266 602 merja.heikkinen@rautavaara.fi
Varapuheenjohtaja	Rauni Pursiainen	Puhelin: 0400 287 858 rauni.pursiainen@rautavaara.fi
Toimielin: Perusturvalautakunta Informoinnista vastaava: Perusturvajohtaja		
Tehtävä	Nimi	Yhteystiedot

Puheenjohtaja	Eero Kukkonen	Puhelin: 050 5918 849 eero.kukkonen@rautavaara.fi
Varapuheenjohtaja	Rauha Partanen	Puhelin: 050 404 8087 rauha.partanen@rautavaara.fi
Toimielin: Elinvoimalautakunta Informoinnista vastaava: Elinvoimajohtaja		
Tehtävä	Nimi	Yhteystiedot
Puheenjohtaja	Arto Hakkarainen	Puhelin: 050 491 5287 arto.hakkarainen@rautavaara.fi
Varapuheenjohtaja	Jorma Korhonen	Puhelin: 0400 622 293 jorma.korhonen@rautavaara.fi

2.6 Tehostetun johtamisen ja tilanteen seurannan käynnistäminen häiriötilanteessa

Vaikka varsinainen muodollinen päätöksenteko häiriötilanteissakin tapahtuu kunnassa normaalien toimivaltuuksien ja päätöksentekojärjestelmän puitteissa, on suositeltavaa, että kunnan toimivaltaiset toimialajohtajat kokoontuvat kunnanjohtajan johtamassa johtoryhmässä. Kunnan johtoryhmässä voivat toimialajohtajien lisäksi olla kutsuttuina jäseninä tai kuultavina asiantuntijoina eri viranomaisten tai muiden sidosryhmien edustajia. Kunnan johtoryhmä muodostaa kunnan toimintojen osalta häiriötilanteen hallinnassa keskeisen toiminnallisen osan. On huomattava, että kunnan johtoryhmä ei ole kuntalain (365/1995) mukainen toimielin, vaan kukin johtoryhmän jäsen käyttää niitä toimivaltuuksia, joita hänelle lain mukaan kuuluu tai on johtosäännöillä siirretty.

Kunnan toimijoiden ja toimielinten rooli kriisijohtamisessa (Valtioneuvoston kanslia 2009, 48).

Johtoryhmän ja asiantuntijoiden lisäksi saatetaan häiriötilanteen hallinnan ja kriisijohtamisen tueksi tarvita muuta henkilöstöä. Johtamista tukevaa henkilöstöä voivat olla esim. tilanteen seurannasta (esim. mediaseuranta), tilannetietojen välittämisestä, kokoamisesta ja analysoinnista ja viestinnästä vastaava henkilöstö. Keskeisiä kysymyksiä tehostetun tilanteen seurannan ja johtamisen käynnistämisen edellyttämien järjestelyjen suunnittelussa ovat muun muassa seuraavat:

Tiedonvälitys kaikille tarvittaville johto- ja asiantuntijahenkilöille omassa organisaatiossa sekä keskeisille yhteistoimintatahoille:

- koollekutsuminen ensisijaisesti puhelimitse
- ensihetken koollekutsujana kunnanjohtaja tai palvelualuejohtaja

Kokoontuminen:

- kokoontuminen kutsun yhteydessä muodostettavan tilannearvion mukaisesti

- johtoryhmä organisoituu kunnanjohtajan tai hänen sijaisensa johdolla
- kokoontuminen Virastotalolle (kunnanjohtajan työhuone, kunnan johtokeskus) tai tilanteen niin vaatiessa joko koulukeskukselle (opettajienhuone) tai Monitoimitalolle
- mukaan otetaan tilannekuvan mukainen varustus/tarpeisto

2.7 Johtamispaikat

Häiriötilanteen hallinnan ja tilanteen seurannan tehostamiseksi keskeiset siihen liittyvät toiminnot keskitetään yhteen johtamispaikkaan. Normaaliolojen häiriötilanteissa johtamistyöskentely voidaan järjestää normaaleissa virastotiloissa siten, että tarvittavat henkilöt, esimerkiksi kunnan johtoryhmä sekä tarvittavat asiantuntijat ja yhteyshenkilöt kokoontuvat tilanteen alettua ja sen jälkeen säännöllisesti johtamispaikkaan. Johtamisessa tarvittavan tilannekuvan muodostamista ja viestintää voidaan tehostaa perustamalla johtamistilaan johtamista tukevat muut toiminnalliset osat, esimerkiksi tilannekeskus.

Johtamistilojen käyttöä suunniteltaessa tulee huomioida mm. varavoiman mahdollinen tarve sähköisen infrastruktuurin häiriötilanteita varten sekä muiden teknisten toimintaedellytysten, esimerkiksi viestivälineiden ja tilannetietojen havainnollistamiseen tarkoitettujen välineiden saatavuus käyttöön.

Nykyisin voimassa olevassa pelastuslaissa kunnilla ei ole säädettyä velvoitetta ylläpitää erillistä johtokeskusta. Sitä vastoin valmiuslaki edellyttää, että julkishallinnon tulee pystyä hoitamaan tehtävänsä ja tuottamaan palvelunsa mahdollisimman häiriöttömästi myös poikkeusoloissa. Käytännössä siis johtokeskuksen rakentaminen ja sen toimintakunnon ylläpito perustuu kunnan tekemiin uhka-arvioihin kaikkein vakavimmista poikkeusolojen tilanteista ja niiden edellyttämistä suojautumistarpeista. Turvallisuustilanteen vaatiessa, lähinnä poikkeusolojen ääritilanteissa, johtaminen ja sitä tukevat muut toiminnot keskitetään kunnan suojattuihin johtokeskustiloihin.

Mahdollisen suojatiloissa olevan johtokeskuksen käyttöönottamisesta ja valmiuden tehostamisesta normaalioloissa päättää organisaatio itsenäisesti. Tarvittaessa valtion viranomaisen voi kehottaa eri viranomaisia perustamaan johtokeskukset. Lisäksi on huomattava, että pelastustoimen ja väestönsuojelun erityisjärjestelyihin liittyen valmiuslain 120 §:n 1. momentissa on säädetty, että lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa (mm. aseellinen hyökkäys tai sen uhka) "väestön suojaamiseksi ja väestönsuojelun johtamisen tehostamiseksi pelastustoimen viranomaiset ja kunnat perustavat johtokeskuksia...".

Tilannekuvan ylläpitämiseksi johtokeskuksen tekniset järjestelmät on toteutettava siten, että niiden toimivuus on mahdollisimman riippumaton ulkoisista häiriötekijöistä. Varmistamalla sähkönsaanti, tietojärjestelmien toimivuus sekä viestiyhteyksien kaapelointi mahdollistetaan tilannekuvan ylläpidon kannalta tärkeiden järjestelmien toimivuus kaikissa olosuhteissa.

Johtokeskuksen käyttöön ottamisen toteuttaminen mahdollisimman joustavasti edellyttää suunnitelmaa johtokeskuksen perustamisesta. Kunnan johtokeskuksen ylläpidon kannalta on tärkeää, että johtokeskustilan käyttö normaaliaikana tukee johtokeskuksen käyttöön ottamista.

2.8 Johtaminen ja tilannetietoisuus

Eri toimijoilla voi olla samanaikaisesti samaa maantieteellistä aluetta ja samaa häiriötilannetta koskevaa hyvinkin erilaista tietoa tilanteesta. Tilannekuvan muodostamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa muodostetaan kokonaiskuvaa nopeasti muuttuvasta ympäristöstä esimerkiksi onnettomuus- tai muissa häiriötilanteissa. Tilannekuvan kokoamisella pyritään luomaan edellytyksiä päätöksentekoon ja johtamiseen tarvittavan tilannetietoisuuden muodostamiselle.

Tilannekuvajärjestelyillä pyritään myös välittämään kokonaisnäkemys toimintaympäristöstä, siinä tapahtuneista ja ennustettavissa olevista muutoksista, omista ja muiden toimijoiden toimenpiteistä toimijoiden kesken. Tilannekuvaa pyritään siis välittämään hallinnonalojen sisällä eri hallinnontasoille ja toisaalta hallinnonalojen välillä, esimerkiksi työvuorolta tai viranomaiselta toiselle. Tilannekuvan muodostamisen prosessi koostuu tiedon keräämisestä, informaation kokoamisesta, luokittelusta ja analysoinnista sekä analysoidun tiedon oikea-aikaisesta ja tehokkaasta jakamisesta sitä tarvitseville.

Tilannekuvan luominen on tilanteen hallintaan osallistuvien toimivaltaisten viranomaisten tehtävä. Saadakseen riittävän tilannekuvan omaan käyttöönsä, on kunnan luotava yhdessä yhteistoimintatahojen kanssa järjestelyt, jotka mahdollistavat tilannekuvan saamisen sellaisella tarkkuudella, että tilanteiden vaikutukset palvelujen tuottamiseen voidaan huomioida riittävällä tasolla kunnan päätöksenteossa ja eri toimialojen toiminnan yhteensovittamisessa. Esimerkiksi laajassa sähkönjakelun häiriötilanteessa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja toiminnan tilannekuva voi olla hyvin erilainen kuin vaikkapa pelastustoimessa.

Johtamisessa tarvittavan tilannetietoisuuden muodostamisessa keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa seuraavien asioiden selvittäminen ja arviointi:

- mitä on tapahtunut,
- ketkä ovat aktiivisia toimijoita tilanteessa,
- mistä häiriötilanne johtuu,
- mitkä ovat häiriötilanteen vaikutukset yhteisölle yleisesti,
- mitkä ovat häiriötilanteen vaikutukset omalle toiminnalle lyhyellä ja pitkällä aikavälillä häiriön mahdollisesti pitkittyessä,
- tilanteen kehittymisen vaihtoehdot,
- mitä toimenpiteitä häiriötilanteen hallitsemiseksi olisi syytä toteuttaa,

- mitä muut toimijat tekevät tilanteessa,
- ovatko omat resurssit riittäviä,
- mitä muita resursseja on mahdollisesti käytettävissä ja miten niitä saadaan käyttöön,
- resurssien jakaminen ja priorisointi,
- keneltä me tarvitsemme tietoa ja
- ketkä tarvitsevat tietoa meiltä

Koottava tilannekuva ja sen avulla muodostettava tilannetietoisuus toimivat pohjana omalle päätöksenteolle. Organisaation omia tarpeita varten muodostettavasta tilannekuvasta on erotettava muille organisaatioille välitettävä tilannekuva, joka voi olla esimerkiksi raporttimuotoinen, analysoitu yhteenvedo omasta toiminnasta ja häiriötilanteen vaikutuksista tms. Muille välitettävän tilannekuvan ei välttämättä tarvitse olla samalla tarkkuudella yksityiskohtainen, kuin oman johtamisen kannalta koottava.

Kriisijohtaminen on jatkuvaa toimintaa, jossa muodostetaan ja ylläpidetään tarvittava tilannetietoisuus seuraamalla tehostetusti häiriötilanteen kehittymistä, tehdään tarvittavat päätökset tilanteen edellyttämistä toimenpiteistä sekä edelleen seurataan toteutettavien toimenpiteiden vaikuttavuutta häiriötilanteen hallitsemisessa.

Viesti- ja tilannejärjestelmät

Tilannetietojen välittämistä ja tilannekuvan kokoamista varten siinä hyödynnettävät tekniset viesti-/johtamisjärjestelmät on toteutettava siten, että niiden toimivuus on mahdollisimman riippumaton ulkoisista häiriötekijöistä. Varmistamalla sähkön saanti, tietojärjestelmien sekä viestiyhteyksien toimivuus mahdollistetaan tilannekuvan ylläpidon kannalta tärkeiden järjestelmien toimivuus kaikissa olosuhteissa.

Vaikka yhteydenpito ja tilannetietojen välittäminen tapahtuu nykyaikaisilla teknisillä järjestelmillä, on varauduttava myös tilannekuvan ylläpitämiseen manuaalisesti esimerkiksi sähköisen infrastruktuurin häiriötilanteita varten. Erilaiset kunnan verkostokartat, alueelliset kartat ja muu aineisto on oltava käytettävissä myös paperiversioina, samoin mahdollisuus pitää manuaalista tilannepäiväkirjaa.

Häiriötilanteiden aikaisten johtamedellytysten turvaamiseksi on syytä pohtia tarpeellisten viestivälineiden ja muiden johtamista tukevien järjestelmien hankkimista ja käyttöönottamista. Kunnalla ja sen toimialoilla on mahdollisuus anoa käyttölupa verkon käyttöön, hankkia ja ottaa esimerkiksi kuntajohdon käyttöön laajasti viranomaisten käytössä olevan VIRVE-verkon päätelaitteet tarvittavine puheryhmineen. VIRVE-verkon radiot mahdollistavat yhteydenpidon eri viranomais- ja muiden toimijatahojen välillä yhteisissä puheryhmissä. Verkosta voidaan soittaa myös tavallisiin lanka- ja matkapuhelinverkkoihin, joten sillä voidaan haluttaessa korvata tavalliset matkaviestintään käytetyt laitteet. VIRVEN vahvuuksia tilannetietojen välittämisessä ja tilannekuvan ylläpitämisessä ovat mm. sen rajattu

käyttäjäkunta, jolloin verkko ei ruuhkaudu helposti sekä ryhmäpuhelut, jolloin tilannetiedot saadaan välitettyä usealle taholle samanaikaisesti ja ryhmäliikennöintiä seuraamalla pystytään muutoinkin seuraamaan yhteistoimintaviranomaisten toimintaa.

2.9 Viestinnän ja tiedottamisen peruslinjaukset

Viestinnän peruslinjaus häiriötilanteissa on, että toimivaltainen johtovastuussa oleva viranomainen vastaa myös tilanteeseen liittyvästä viestinnästä. Muut mahdollisesti toimintaan osallistuvat puolestaan vastaavat omaan toimintaansa liittyvästä viestinnästä. Laajoissa häiriötilanteissa, jotka vaikuttavat kunnan palvelutuotantoon tai muutoin kunnan eri toimialojen toimintaan, keskitetään kunnan viestintä hallintopalveluille.

Kuntaliiton julkaiseman oppaan mukaan kriisiviestinnän tavoitteet ovat:

- varmistaa ihmisten turvallisuus,
- turvata organisaatioiden toimintaedellytykset,
- tiedottaa palvelujen järjestelyistä,
- varmistaa, että julkisuudessa on totuudenmukainen mielikuva tilanteesta,
- ennakoida mahdolliset kriisit ja valmistautua niihin hyvissä ajoin.

2.10 Vastuut ja tehtävät häiriötilanteen hallinnassa

Häiriötilanteiden hallintaan liittyvät vastuut ja tehtävät vaihtelevat erityyppisiin uhkiin liittyen. Eri toimijoiden vastuiden ja tehtävien muodostaman kokonaisuuden hahmottaminen voi akuutissa häiriötilanteessa olla haasteellista. Riski- ja haavoittuvuusanalyysin perusteella muodostetun toimenpideohjelman perusteella keskeiset toimijat arvioivat tarvittavat toimenpiteet.

2.11 Pelastuslaitoksen tuki häiriötilanteen hallinnassa

Pohjois-Savon pelastuslaitos on sopinut alueensa kuntien kanssa näille annettavasta tuesta häiriötilanteiden aikana myös tilanteissa, joihin ei sisälly pelastustoimintaa. Tuki voi olla esimerkiksi johtamisessa tarvittavan tilannekuvan kokoamisessa ja laatimisessa avustavaa toimintaa tai viestiyhteyksien varmentamista VIRVE-verkkoa hyödyntäen. On syytä huomioida, että pelastustoimintaa edellyttävissä laajoissa häiriötilanteissa (esim. suuronnettomuudet) tilanne saattaa edellyttää kaikkien pelastuslaitoksen käytössä olevien henkilöstöresurssien sitomista pelastustoimen perustehtävien hoitamiseen, jolloin pelastuslaitoksen tukimahdollisuudet voivat olla hyvinkin rajallisia.

Pelastuslain 50 §:n mukaan pelastusviranomaisen voi antaa toimialaansa soveltuvaa virka-apua valtion tai kunnan viranomaisen ja laitoksen laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Käytännössä siis pelastuslaitoksen tuki muille kunnallisille viranomaisille voi tarkoittaa myös virka-aputehtäviä.

2.12 Pelastustoiminta, väestönsuojaaminen ja yhteistoiminta pelastuslaitoksen kanssa

Pelastuslaissa on säädetty kunnan viranomaisille, laitoksille ja liikelaitoksille joitakin velvoitteita lain soveltamisalalla.

Pelastuslain 32.2 §:n mukaan pelastuslaitos vastaa pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta, kun tulipalo, muu onnettomuus tai niiden uhka vaatii kiireellisiä toimenpiteitä ihmisen hengen tai terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojaamiseksi tai pelastamiseksi, eivätkä toimenpiteet ole onnettomuuden tai sen uhan kohteeksi joutuneen omin toimin hoidettavissa tai kuulu muun viranomaisen tai organisaation hoidettavaksi.

Pelastustoimintaan kuuluvat tehtävät ja toiminnot on määritelty lain 32.1 §:ssä. Säännöksen mukaan siihen kuuluvat seuraavat tehtävät:

- 1) hälytysten vastaanottaminen;
- 2) väestön varoittaminen;
- 3) uhkaavan onnettomuuden torjuminen;
- 4) onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen;
- 5) tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen;
- 6) 1–5 kohdassa mainittuihin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnot.

Lain 46 ja 47 §:ssä on säädetty yhteistyöstä pelastustoiminnassa ja sen suunnittelussa sekä varautumisesta ja osallistumisesta pelastustoimintaan. Valtion ja kunnan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset ovat ensinnäkin velvollisia osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun. Suunnittelovelvoite kohdistuu niihin viranomaisiin, laitoksiin ja liikelaitoksiin, jotka ovat velvollisia antamaan pelastusviranomaisille virka-apua ja asiantuntija-apua tai joiden asiantuntemusta muutoin tarvitaan pelastustoiminnassa ja siihen varautumisessa. Toiseksi pelastuslaki velvoittaa suunnitteluun osallistuvia tahoja myös toimimaan onnettomuus- ja vaaratilanteissa niin, että pelastustoiminta voidaan toteuttaa tehokkaasti.

Lain 46.2 §:ssä on säädetty edelleen tarkemmin eri toimijoihin kohdistuvista suunnittelu- ja osallistumisvelvoitteista sekä vastuista. Säännöksessä kunnallisia toimijoita koskevat velvoitteet on määritelty seuraavasti:

– sosiaali- ja terveystieteelliset ja hallinnonalan laitokset vastaavat niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti ensihoitopalvelun järjestämisestä sekä psykososiaalisen tuen palveluista ja onnettomuuden johdosta hätään joutuneiden huollosta ja majoituksesta;

– ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä vastaavat viranomaiset ja hallinnonalan laitokset huolehtivat yksilön ja hänen elinympäristönsä terveysuojelua koskevista tehtävistä niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti;

– ympäristöviranomaiset ja maa- ja metsätalousviranomaiset sekä hallinnonalojen laitokset huolehtivat niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnasta, ympäristönsuojelusta, tulvasuojelusta, tulvantorjunnasta ja patoturvallisuudesta;

– valtion eri toimialoista vastaavat virastot, laitokset ja liikelaitokset sekä kunnan ja kuntayhtymien eri toimialoista vastaavat virastot, laitokset ja liikelaitokset varautuvat ja osallistuvat pelastustoimintaan tehtäväl alueensa, keskinäisen työnjakonsa ja niitä koskevan lainsäädännön mukaisesti.

Lain 47 §:n mukaan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia antamaan pelastusviranomaisille virka-apua ja asiantuntija-apua tai joiden asiantuntemusta muutoin tarvitaan pelastustoiminnassa ja siihen varautumisessa, ovat velvollisia laatimaan pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta pelastustoiminnan yhteydessä ja osallistumisesta pelastustoimintaan. Edelleen näiden tahojen on annettava pelastuslaitokselle selvitykset pelastustoimintaan käytettävissä olevista voimavaroista.

Pelastustoiminnan johtamisesta yhteistoimintatilanteessa on säädetty pelastuslain 35 §:ssä. Säännöksen mukaan useamman toimialan viranomaisten osallistuessa pelastustoimintaan tilanteen yleisjohtajana toimii pelastustoiminnan johtaja, eli pelastusviranomainen. Yleisjohtaja vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta. Eri toimialojen yksiköt toimivat oman johtonsa alaisuudessa siten, että niiden toimenpiteet kokonaisuudessaan edistävät onnettomuuden tai tilanteen seurausten tehokasta torjuntaa. Tilanteen yleisjohtaja voi muodostaa avukseen viranomaisten, laitosten ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten yksiköiden edustajista koostuvan johtoryhmän ja kutsua asiantuntijoita avukseen.

Kunnan valmiussuunnittelun kokonaisuudessa nämä suunnittelu- ja osallistumisvelvoitteet toteutetaan viranomais-/toimiala-/laitoskohtaisesti. Kunnan valmiussuunnitelman yleisessä osassa eri toimijoiden yksityiskohtaista osallistumista pelastustoimintaan ei siis ole tarkoituksenmukaista kuvata. Kokonaisuutta

tarkasteltaessa on syytä huomata, että pelastuslain soveltamisalaan kuuluva toiminta, siis myös kunnallisten toimijoiden osallistuminen on suunniteltava ja järjestettävä siten, että se on mahdollista myös valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa.

Väestön varoittaminen ja suojaaminen

Pelastuslaitoksen tulee huolehtia alueellaan väestön varoittamisesta vaara- ja onnettomuustilanteessa sekä siihen tarvittavasta hälytysjärjestelmästä (pelastuslaki 27.2 §). Väestön varoittamisen keinoja ja kanavia ovat:

- väestöhälyttimet
- kaiutinautot
- radiot ja televisiot
- teksti-TV
- internet
- painettu media
- sosiaalinen media

Normaaliolojen onnettomuuksissa väestön suojaamisen keskeisiä keinoja ovat suojautuminen asuintiloihin sekä muihin sisätiloihin ja lisäksi evakuointi. Lisäksi väestön suojaamiskeinona ovat käytettävissä väestönsuojat, joiden käyttöönottilanteina nähdään lähinnä poikkeusolojen vakavimmat uhkat.

Väestönsuojia rakennetaan koko maahan samojen vaatimusten mukaisesti pelastuslaissa säädetyllä tavalla. Väestönsuojien rakentamisvelvollisuuden valvonta on rakennuslupaviranomaisen vastuulla.

Väestön evakuoinnilla tarkoitetaan viranomaisten johdolla tapahtuvaa väestön tai sen osan siirtämistä pois vaaran uhkaamalta alueelta ja sijoittamista turvalliselle alueelle sekä väestön elinedellytysten ja yhteiskunnan tärkeiden toimintojen turvaaminen evakuointitilanteessa. Väestön evakuointi on siis osa pelastustoimintaa ja siten niiden suunnittelu ja toteutus tapahtuu pelastuslaitoksen johdolla. Suppeimmillaan evakuointi voi koskea esimerkiksi yhden talon asukkaiden ja laajimmillaan useiden kuntien tai vielä laajempien alueiden koko väestön siirtämistä pois vaaran uhkaamalta alueelta ja sijoittamista turvalliselle alueelle. Ihmisten vapaaehtoista siirtymistä ei lueta evakuointikäsitteen piiriin. Sen sijaan viranomaisten kehotuksesta tapahtuva omatoiminen siirtyminen kuuluu evakuointiin. Evakuoinnit suunnitellaan sekä normaali- että poikkeusoloja varten.

Pelastuslaitosten tehtävänä on aiemman pelastuslainsäädännön ja pelastustoimen valmiussuunnitteluohjeen perusteella ollut huolehtia omatoimisen varautumisen organisoinnista poikkeusolojen varalle siten, että omatoimisen varautumisen toimintoja voidaan johtaa suojautumista ja evakuointeja edellyttävissä tilanteissa ja että ohjeiden perillemeno ja tilannekuvan kokoaminen on mahdollista. Tätä varten pelastustoimen alueet on usein jaettu suojelupiireiksi, suojelulohkoiksi ja tarvittaessa suojeluyksiköiksi. Kukin pelastuslaitos suunnittelee ja mitoittaa oman

johtamisjärjestelmänsä ja muut varautumisjärjestelynsä siten, että ne vastaavat alueen riskejä, huomioiden myös poikkeusolojen vakavimmat uhkat.

2.13 Toiminnan yhteensovittaminen

2.13.1 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: kuntayhtymät ja muut alueelliset toimijat

Yli organisaatorajojen tapahtuvasta häiriötilanteiden aikaisesta ja niiden hallinnan edellyttämistä yhteydenpito- ja yhteistoimintajärjestelyistä on sovittava jo ennen häiriötilanteen alkamista. Sopiminen käy luontevasti esimerkiksi yhteistoimintasopimuksen tai muistioiden muodossa. Kuntayhtymien, kuntien yhteistoiminta-alueiden ja niillä tuotettavien palveluiden ja toimintojen, esimerkiksi ympäristöterveydenhuollossa, koulutuksessa, perusterveydenhuollossa ja sosiaalihuollon tehtävissä tarvittava asiantuntemuksen saaminen tarvittaessa käyttöön on varmistettava. Samoin valmiussuunnittelussa on varmistettava, että tarvittavasta tiedonsaannista esimerkiksi niin peruskunnasta kuntayhtymään kuin toisinpäin on huolehdittu. Eräs keino varmistaa asiantuntijuus peruskunnan häiriötilanteen hallinnassa on yhteyshenkilöiden nimeäminen ylikunnallisiin organisaatioihin. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että esimerkiksi sosiaalihuollosta vastaava kuntayhtymä asettaa tarvittaessa häiriötilanteissa kunkin alueensa kunnan johtoryhmään yhteyshenkilöksi ko. asiantuntemuksen omaavan henkilön omasta organisaatiostaan.

Yhteydenpito voi edellyttää myös esimerkiksi alueella käytössä olevan VIRVE-verkon päätelaitteiden osalta käytettävistä puheryhmistä sopimista.

2.13.2 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: muut kunnat

Häiriötilanteiden hallinta voi monissa tilanteissa edellyttää yhteistoimintaa myös esimerkiksi naapuri- tai seutukunnan muiden kuntien kanssa. Myös näiden kanssa on tärkeää sopia ns. informointikynnyksestä, yhteistoiminnasta ja yhteydenpidosta häiriötilanteissa tai esimerkiksi resurssien yhteiskäytöstä tms. häiriötilanteissa.

Kunta/kaupunki	Puhelin	Sähköposti
Kuopio	(017) 182 111	kirjaamo@kuopio.fi
Lapinlahti	(017) 272 000	kirjaamo@lapinlahti.fi
Iisalmi	(017) 272 31	kirjaamo@iisalmi.fi
Sonkajärvi	(040) 675 0001	sonkajarvi@sonkajarvi.fi
Kajaani	(08) 61 551	kajaani@kajaani.fi
Sotkamo	(08) 615 5811	kirjaamo@sotkamo.fi

Nurmes	(040) 1045 000	kirjaamo@nurmes.fi
Juuka	(040) 104 2000	kirjaamo@juuka.fi
Kaavi	(017) 664 111	kirjaamo@kaavi.fi

2.13.3 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: keskeiset elinkeinoelämän toimijat

Elinkeinoelämän toimijoilla on useita erityyppisiä rooleja suhteessa kunnan häiriötilanteen hallinnan järjestelyihin. Ne voivat olla kunnan järjestämisvastuulla olevien palveluiden ja tavaroiden tuottajien roolissa. Toisaalta kunnan järjestämät palvelut ja infrastruktuuri toimivat elinkeinoelämän tuottamien palveluiden ja hyödykkeiden sekä niiden ylläpitämisen infrastruktuurin varassa ja vastaavasti toisinpäin ne toimivat kuntakonsernin tuottamien palveluiden ja ylläpitämisen infrastruktuurin varassa. Lisäksi joissakin häiriötilanteissa elinkeinoelämän toimijoilta hankittavia resursseja (palveluita ja tavaroita) voidaan tarvita julkisen sektorin omia voimavaroja täydentämään.

Häiriötilanteiden hallinta saattaa edellyttää monenlaista yhteistoimintaa elinkeinoelämän kanssa. Myös keskeisten alueen elinkeinoelämän toimijoiden kanssa voi olla syytä sopia ns. informointikynnyksestä, yhteistoiminnasta ja yhteydenpidosta häiriötilanteissa tai esimerkiksi resurssien käytöstä tms. häiriötilanteissa.

2.13.4 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: valtion paikallis-, alue- ja keskushallinto

Häiriötilanteiden hallinnassa noudatetaan laillisuusperiaatetta ja säädettyä toimialajakoa. Samoja häiriötilanteen hallinnan periaatteita noudatetaan lähtökohtaisesti sekä normaali- että poikkeusoloissa. Valtionhallinnon viranomaiset niin paikallis-, alue- kuin keskushallinnossakin varautuvat omien tehtäviensä hoitamiseen häiriötilanteiden hallinnassa. Häiriötilanteet ovat vaikutusalaltaan useimmiten paikallisia, jolloin niiden hallintakin perustuu ensisijaisesti paikallisiin toimiin.

Operatiivisten toimien ohella häiriötilanteiden hallinnan yhteydessä korostuu tiedonkulun varmistaminen niin kuntien kuin alue- ja tarvittaessa keskushallinnon kanssa. Hallinnonalakohtaisen yhteistoiminnan ja yhteydenpidon ohella voi olla tarpeen välittää tietoa keskitetyimminkin esimerkiksi kuntien ja aluehallinnon välillä.

Valtion paikallishallinnon osalta yhteydenpito- ja yhteistoimintatarpeita kunnalla voi olla häiriötilanteesta riippuen esimerkiksi poliisin kanssa.

Aluehallintovirastojen (AVI) yhtenä tehtävänä toimialakohtaisesti erikseen säädettyjen tehtävien ohella on niistä annetun lain 4 §:n mukaan (896/2009)

viranomaisten johtaessa turvallisuuteen liittyviä tilanteita alueella tukea toimivaltaisia viranomaisia ja tarvittaessa sovittaa yhteen toimintaa niiden kesken. Aluehallintovirastojen toiminnan yhteensovittamistehtävän tarpeet korostunevat alueellisesti laajoissa ja pitkäkestoisissa häiriötilanteissa sekä toipumisvaiheessa.

Aluehallinnossa myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilla on useita varautumiseen ja häiriötilanteen hallintaan liittyviä tehtäviä omalla toimialallaan.

Itä-Suomen aluehallintoviraston (AVI) päätoimipaikka sijaitsee Mikkelissä ja toimipaikat Joensuussa ja Kuopiossa.

Itä-Suomen aluehallintovirasto

puhelinvaihe: 0295 016 800

sähköpostit:

virallinen asiointi ja neuvonta: kirjaamo.ita@avi.fi

PL 50, 50101 Mikkelä

2.13.5 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: puolustusvoimat

Puolustusvoimien virka-apu

Puolustusvoimien yhtenä tehtävänä Suomen sotilaallisen puolustamisen lisäksi on puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:n 2 kohdan mukaan muiden viranomaisten tukeminen, johon kuuluu:

- a) virka-apu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi sekä muuksi yhteiskunnan turvaamiseksi;
- b) pelastustoimintaan osallistuminen antamalla käytettäväksi pelastustoimintaan tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja asiantuntijapalveluja;
- c) osallistuminen avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta; sekä
- d) osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Lain 11 §:n mukaan puolustusvoimat voi antaa virka-apua yhteiskunnan turvaamiseksi siten kuin öljyvahinkojen torjuntalaissa (1673/2009) tai muussa laissa säädetään. Käytännössä siis kunnallisten viranomaisten osalta tämä tarkoittaa, että puolustusvoimat voisi antaa virka-apua silloin, kun yhteiskunnan turvaaminen edellyttäisi sellaista henkilöstöä, materiaalia ja osaamista, mitä puolustusvoimilla on. Virka-avun saaminen edellyttää kuitenkin, että virka-avusta on säädetty myös virka-avun vastaanottajaa koskevassa lainsäädännössä (HE 264/2006 vp, Yksityiskohtaiset perustelut 11 §). On myös huomattava, että viranomaisen voi saada virka-apua vain oman lakisääteisen tehtävänsä hoitamiseen.

Puolustusvoimien muille viranomaisille antaman tuen osalta poikkeuksen kunnallisten viranomaisten joukossa muodostaa alueen pelastustoimen pelastusviranomainen, sillä jo suoraan edellä mainitun säännöksen mukaisesti puolustusvoimat osallistuu pelastustoimintaan. Osallistuminen pelastustoimintaan eroaa virka-avusta siten, että se on kiireellisempää ja velvoittavaa, ei harkinnanvaraista.

Kun puolustusvoimat osallistuu pelastustoimintaan, tapahtuu se aina tilannetta johtavan pelastusviranomaisen johdolla. Lisäksi pelastuslain 49 §:n mukaan muun muassa valtion viranomaiset ja laitokset, siis myös puolustusvoimat, ovat velvollisia antamaan pyynnöstä pelastusviranomaisille toimialaansa kuuluvaa tai siihen muuten soveltuvaa virka-apua.

Erityisesti aseellisten poikkeusolojen aikana yhteistoiminnan tarve sotilas- ja siviiliviranomaisten kanssa lisääntyy entisestään muun muassa puolustustilalain toimivaltuuksien käyttöönoton vuoksi.

Puolustusvoimien yhteystiedot

Pohjois-Savon aluetoimisto	Maavoimien Esikunta
Vuorikatu 26 B	Karkialampi
PL 1080, 70111 Kuopio	PL 145
Puhelin 0299 800 (vaihde)	50101 MIKKELI
Puhelin 0299 435 000	Puhelin 0299 800 (vaihde)
pohjois-savonaluetoimisto@mil.fi	kirjaamo.maave@mil.fi

2.13.6 Yhteydenpito ja yhteistoiminta: järjestöt, kuntalaiset, kirkot sekä muut uskonnolliset yhdyskunnat

Erilaisilla järjestöillä, kyläyhdistyksillä, metsästysseuroilla ja uskonnollisilla yhdyskunnilla on julkishallinnon tukena tärkeä rooli sekä varautumisessa että häiriötilanteiden hallinnassa. Järjestöt toimivat jo normaalisti paikallisten viranomaisten tukena monissa turvallisuuteen liittyvissä tehtävissä, muun muassa etsintä- ja pelastustoiminnassa, lento- ja meripelastustoiminnassa, palokuntatoiminnassa, vapaaehtoisessa maanpuolustuksessa, ensiaputoiminnan järjestämisessä sekä henkisessä tuessa.

Kirkot puolestaan huolehtivat osaltaan myös häiriötilanteissa hengellisestä toiminnasta, henkisen huollon tehtävistä, vainajien huollosta, aineellisen avun antamisesta suuronnettomuuden tai vastaavan uhreille.

SPR Kalkun logistiikkakeskus on tärkeä toimija ja avunantaja poikkeustilanteissa. Keskus ylläpitää SPR:n kansainvälistä auttamisvalmiutta, varastoimalla ja kuljettamalla avustustarvikkeita, ylläpitämällä katastrofivalmiusyksiköitä sekä kotimaan valmiusvarastoa katastrofitilanteiden varalle.

Pääsääntöisesti kukin kuntakonsernin viranomainen, laitos tai liikelaitos huomioi omassa valmiussuunnitelmassaan järjestöjen ja seurakuntien mahdollisuudet, resurssit ja menettelyt häiriötilanteen hallinnassa omalla vastualueellaan.

Kuitenkin myös valmiussuunnitelman yleisen osan laatimiseen liittyen voi olla tarpeen sopia yhteistoiminnasta ja yhteydenpidosta häiriötilanteissa. Samalla voidaan yhteen sovittaa kuntakonsernin eri toimijoiden suunnitelmat ja esim. yt-sopimuksissa ja -muistioissa sovitut asiat kyseisten tahojen voimavarojen käytöstä viranomaisten tukena.

Rautavaaran kunnalla on hallussaan alueella toimivien keskeisimpien järjestöjen, kyläyhdistysten, metsästysseurojen ja uskonnollisten yhdyskuntien yhteystiedot.

3 Poikkeusolojen valmiussuunnitelma, varautuminen poikkeusoloihin

3.1 Poikkeusolojen vaikutukset kunnan toimintaan ja toimintaedellytyksiin

Poikkeusoloja ovat valmiuslaissa ja puolustustilalain erikseen säädetyt tilanteet. Poikkeusoloja valmiuslain 3 §:n mukaan ovat:

- 1) Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys ja sen välitön jälkitila;
- 2) Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii tämän lain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista;
- 3) väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat;
- 4) erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila; sekä
- 5) vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti.

Valmiuslain tarkoituksena on poikkeusoloissa suojata väestöä sekä turvata sen toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja

ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys (1 §).

Lain 4 §:n mukaan viranomaiset voidaan oikeuttaa poikkeusoloissa käyttämään vain sellaisia toimivaltuuksia, jotka ovat välttämättömiä ja oikeasuhtaisia lain tarkoituksen saavuttamiseksi. Toimivaltuuksia voidaan käyttää vain sellaisin tavoin, jotka ovat välttämättömiä lain tarkoituksen saavuttamiseksi ja oikeassa suhteessa toimivaltuuden käyttämisellä tavoiteltavaan päämäärään nähden. Lain mukaisia toimivaltuuksia voidaan käyttää vain, jos tilanne ei ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin.

Valmiuslain toimivaltuuksien käyttöön otolla voi olla monenlaisia vaikutuksia kunnan toimintaan ja toimintaedellytyksiin. Toimivaltuudet voivat vaikuttaa kunnan kannalta muun muassa:

- velvoitteita lisäävästi (esim. säännöstelyn toimeenpano ja valvontatehtävät, sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden toiminnan muutokset jne.),
- velvoitteita supistavasti (esim. luopuminen määräaikojen noudattamisesta ja sosiaali- ja terveystalveluiden joidenkin tehtävien toteuttamisesta, opetuksen keskeyttäminen jne.),
- kunnan hallinnon järjestämiseen
- kunnan toimintaan, toimintaympäristöön ja toimintaedellytyksiin muutoin (esim. palkkasäännöstely ja palvelussuhteen ehdoista poikkeaminen, työvoiman ohjaus ja työvelvollisuus mm. terveydenhuollon tehtäviin, valtion menojen maksatuksen siirtäminen, tavaroiden luovutusvelvollisuus ja palvelujen suorittamisvelvollisuus sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi ja ylläpitämiseksi jne.).

Puolustustilalain 1 §:n mukaan voidaan saattaa voimaan puolustustila Suomeen kohdistuvan sodan aikana sekä siihen rinnastettavissa vakavasti yleisen järjestyksen ylläpitämiseen vaikuttavissa sisäisissä, väkivaltaisissa levottomuuksissa, joilla pyritään kumoamaan tai muuttamaan perustuslain mukainen valtiojärjestys.

Puolustustilan aikana voi puolustustilalain säännöksiin soveltamisella voi olla suuri merkitys kunnan toimintaan.

Poikkeusolojen riskien analysointi edellyttää muun muassa yhteistoimintaa esimerkiksi sotilasviranomaisten kanssa alueellisten sotilaallisten uhkien selvittämiseksi ja arvioimiseksi.

3.2 Kunnan hallinto poikkeusoloissa

Kunnan päätöksenteko saattaa poikkeusoloissa edellyttää erityisjärjestelyjä. Erityisjärjestelyitä varten valmiuslain 108 §:ssä on säädetty kunnan hallinnosta. Säännöksen mukaan kuntalain 54.4 §:n estämättä kunnanvaltuusto voidaan poikkeusoloissa kutsua koolle välittömästi ja valtuusto on päätösvaltainen, kun enemmän kuin puolet valtuutetuista on läsnä. Jos valtuustoa ei saada koolle

päätösvaltaisena ja painavat syyt edellyttävät välitöntä päätöksentekoa, kunnanhallituksella on oikeus päättää niistä asioista, jotka koskevat kunnan hallinnon järjestämistä, johto- ja hallintosääntöä, toimivallan siirtämistä, talousarviota ja veroja sekä muista valtuuston päätettäväksi säädetystä asioista. Kunnanhallituksen on mahdollisimman pian saatettava nämä päätökset valtuuston päätettäväksi. Kunnanhallituksen päätös on voimassa kunnes valtuusto on päättänyt asiasta. Edellä mainitut säännökset koskevat myös kuntayhtymää.

Kunnan päätöksentekoa koskevilla valmiuslain toimivaltuuksilla pyritään nopeuttamaan ja joustavoittamaan sitä, sillä tilanteiden hallitseminen edellyttää usein nopeaa reagointia. Samoin toimielinten koolle kutsuminen saattaa olla vaikeaa tai jopa mahdotonta.

Puolustustilalaki, joka puolustustilan voimassa ollessa antaa laajoja toimivaltuuksia valtiollisen itsenäisyyden turvaamiseksi ja oikeusjärjestyksen ylläpitämiseksi sekä valtakunnan puolustuksen tehostamiseksi, on huomioitava myös kunnallishallinnon näkökulmasta. Puolustustilan aikana voidaan sotilasviranomaisille antaa välittömän hyökkäysuhan alaisella alueella laajoja valtuuksia. Alueellisessa johtovastuussa oleva joukkoyksikön komentaja, sotilasalueen päällikkö tai heitä ylempi komentaja voi lain nojalla saada oikeuden määrätä välittömän hyökkäyksen uhan alaisella alueella oleskelevat luovuttamaan alueen puolustukseen käytettävälle joukoille tai niiden toimintaa palveleville yrityksille sekä näiden toimintaedellytysten turvaamiseksi muun muassa ravinto- ja polttoaineita, työkoneita, kulkuneuvoja tai muita tarpeellisia hyödykkeitä.

3.3 Valmiustoiminta poikkeusoloissa

Valmius voidaan jakaa kolmeen tasoon; perusvalmiuteen, jossa kunta toimii silloin, kun mitään erityistä kunnan toimintoihin vaikuttavaa, ennakolta havaittavissa olevaa, häiriötä tai turvallisuusuhkaa ei ole.

Tehostettu valmius tarkoittaa valmiutta, joka on mahdollista toteuttaa hallinnonalakohtaisin, häiriötilanteesta selviytymisen edellyttämin sisäisin päätöksin ja viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin silloin, kun on saatu ennakkovaroitus tai tieto uhkaavasta vaarasta tai kansainvälisen tilanteen kiristyminen sitä edellyttää.

Täysvalmius tarkoittaa valmiutta, jonka saavuttaminen ei onnistu ilman viranomaisten lisätoimivaltuuksia. Näistä toimivaltuuksista on säädetty valmiuslaissa ja niitä voidaan ottaa käyttöön, jos valtioneuvosto, yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, toteaa maassa vallitsevan poikkeusolot. Tällöin voidaan valtioneuvoston asetuksella (käyttöönottoasetus) päättää valmiuslain säännösten soveltamisen aloittamisesta. Tällainen asetus voidaan antaa määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Tehostetussa valmiudessa näitä toimenpiteitä ovat esim. yhteistoimintatahojen kanssa suoritettavien toimintojen, samoin kunnan itsensä hoitamien toimintojen jatkuvuuden varmistaminen (henkilöstö, kriittiset materiaalit, tilat, jne.). Lisäksi,

tilanteen edellyttäessä, varmistetaan kriisijohtamisjärjestelyjen toimivuus tilojen ja ennalta suunnitellun henkilöstön osalta tehostamalla koulutusta ja harjoittelemalla toimintaa.

Täysvalmiuden edellyttämät toimivaltuudet mahdollistavat kaikkien voimavarojen ja resurssien käyttöönottamisen ja niitä otetaan käyttöön siinä laajuudessa, kuin poikkeusolot edellyttävät ja toimivaltuudet mahdollistavat.

On hyvä huomata, että yhteiskunnan toimintojen täysvalmiuteen siirtyminen aiheuttaa todennäköisesti tilanteen, jossa ei enää ole saatavissa normaaliaikana totuttuun tapaan esim. kriittistä materiaalia tai muita hyödykkeitä. Erilaisia, säännöstelyä ja toimintojen totuttua suorittamista rajoittavia säädöksiä annetaan samaan aikaan, jne. Mitä paremmin muuttuvat toiminnot ja odotettavissa olevat rajoitteet tiedostetaan ja huomioidaan valmiussuunnittelussa, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on turvata palvelujensa toimivuus myös poikkeusoloissa.

3.4 Varausjärjestelyt ja varaamisen vastuut

3.4.1 Henkilöstön varaamisen vastuut kuntakonsernissa

Asevelvollisuuslain 89 §:ssä (1438/2007) on määritelty palvelukseen kutsumatta jättäminen yleisen tai sotilaallisen edun vuoksi. Toimenpidettä, jolla tämä toteutetaan, kutsutaan henkilövaraamiseksi (VAP). Puolustusvoimien aluetoimistot ratkaisevat asevelvollisia koskevat varaushakemukset.

Kunta varaajana vastaa oman henkilöstönsä varaamisesta sekä varaajan toimintaan olennaisesti vaikuttavista toimintaketjuista. Alihankinta-, ulkoistamis-, tms. sopimuksissa tulee huomioida myös alihankkijoiden varaustarpeet. Näissä asioissa otetaan tarvittaessa yhteyttä asianmukaiseen pooliin tai huoltorykmentin esikunnan teollisuusinsinööriin.

Perusvaraus tehdään silloin, kun varaaja laatii varaushakemuksen ensimmäistä kertaa tai varaajan organisaatiossa tai henkilöstössä tapahtuu huomattavia muutoksia. Perusvarauksessa varataan henkilöstö viiden vuoden määräajaksi.

Päivitysvarauksessa varaushakemukseen ilmoitetaan ne varatut henkilöt, jotka eivät ole enää varaajan palveluksessa sekä heidät korvaava henkilöstö ja henkilölisäykset. Päivitysvaraus jatkaa perusvarauksen viiden vuoden määräaikaa koko toimipaikan varatun henkilöstön osalta.

Varattavaksi henkilöksi tulee ensisijaisesti esittää yli 35-vuotiaita henkilöitä.

Julkisuuslain 24.1 §:n 10 -kohdassa salassa pidettäväksi on määritelty asiakirjat, jotka koskevat muun muassa puolustusvoimien varustamista, kokoonpanoa sijoitusta tai käyttöä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vahingoita tai vaaranna maanpuolustuksen etua. Varaajan tulee asiakirjoja käsitellessään huomioida asiakirjan luottamuksellisuus käytössään olevan salassapitoluokituksen mukaisesti.

Henkilön tärkeystunnus

Aluetoimiston päätöksessä huomioidaan esitettävien henkilöiden tärkeystunnukset, jotka määrittävät henkilöiden tärkeyden yrityksen toiminnalle häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Tärkeystunnukset ja niiden sisältö:

RT (ratkaisevan tärkeä) = Tärkeimmät johto- ja muut pitkälle erikoiskoulutetut henkilöt, joita ei voida korvata tai joiden seuraajien perehdyttäminen kestäisi viikkoja jopa kuukausia.

HT (hyvin tärkeä) = Henkilöt, jotka pakottavassa tapauksessa voidaan koulutuksen jälkeen korvata toisilla samoihin tehtäviin pystyvillä henkilöillä.

T (tärkeä) = Henkilöt, jotka voidaan pakottavassa tapauksessa korvata toisilla samoihin tehtäviin pystyvillä henkilöillä.

Toimenpiteet vapauttamispäätöksen jälkeen

Varaajan tulee ilmoittaa aluetoimiston päätöksestä varatuille henkilöille.

Varaajan tulee tarkistaa varauksensa yhden - kolmen vuoden välein ja aina, mikäli varaajan toimintamenetelmissä, organisaatiossa tai henkilöstössä tapahtuu huomattavia muutoksia.

3.4.2 Vastuut rakennusvarauksista

Valmiussuunnittelun yhteydessä on tarve varata toimitiloja poikkeusolojen toimintoja varten. Etukäteen tehdyt rakennusvaraukset ehkäisevät päällekkäiset eri toimijoiden tilojen käyttöä koskevat suunnitelmat.

3.4.3 Vastuu ajoneuvo- ja työkonevarauksista

Ajoneuvo- ja työkonekalustoa voivat poikkeusoloissa tarvittavan kaluston osalta varata huoltovarmuuskriittiset yritykset, valtion ja kuntien viranomaiset sekä puolustusvoimat. Varausjärjestelyillä luodaan valmiudet sille, että turvallisuuden ja yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeät vastuuorganisaatiot saavat käyttöönsä tarvitsemansa ajoneuvot ja työkoneet poikkeusoloissa. Viranomaiset ja huoltovarmuuden kannalta kriittiset yritykset varaavat poikkeusolojen varalle tarvitsemansa kuljetusvälineet ja työkoneet ELY-keskuksen liikenne- ja infrastruktuurivastuualueelta. Viranomaiset ottavat varauksissa huomioon materiaali- ja henkilökuljetusten ohella väestönsuojelutehtävien (esimerkiksi evakuointien edellyttämät) ajoneuvotarpeet. Varattavan kaluston määrä on mitoitettava niin, että välttämättömät työt voidaan suorittaa. Kalustossa ja yrityksissä tapahtuvien muutosten vuoksi varausesitys päivitetään kahden vuoden välein.

Ajoneuvovarausesitys laaditaan kokonaispainoltaan yli 3 tonnin hyötyajoneuvoista ja perävaunuista. Ajoneuvovarausta ei tarvitse laatia henkilö- ja pakettiautoista (ml.

taksit), säännöllisen liikenteen linja-autoista, eikä leasing-ajoneuvoista. Viranomaisten omistuksessa oleva kalusto on käytettävissä varaamattakin. Viranomaiset varaavat vain omien sopimusyrittäjien kaluston. Samalla on varmistettava sopimusyrittäjien palveluksessa olevien kuljetus- ja työkonekaluston käyttäjien (kuljettajien) varaaminen puolustusvoimilta (ks. edellä ohje henkilöstön varaamisesta). Ajoneuvovarausesityksiin tulee oma tai sopimuskuljetusyrityksen nimi ja osoitetiedot, y-tunnus, ajoneuvoluokka, korityyppi sekä tarvittaessa lisälaitteet.

Työkoneiden osalta varausesitys laaditaan organisaation omasta, alihankkijoiden ja muiden sopimussuhteisten yritysten/urakoitsijoiden työkonekalustosta. Traktoreita ja pienkalustoa, kuten mönkijöitä tai moottorikelkkoja ei tarvitse huomioida, sillä ne eivät kuulu varauksen piiriin.

3.5 Väestönsuojelutehtävät ja väestönsuojelu organisaatio

Aiemmin voimassa olleen pelastuslain mukaan (468/2003) väestönsuojelulla tarkoitettiin ko. säädöksessä ihmisten ja omaisuuden suojaamista sekä ympäristön suojaamiseksi ja pelastamiseksi, vahinkojen rajoittamiseksi ja seurausten lieventämiseksi onnettomuuksien sattuessa tai uhatessa kiireellisesti suoritettavia toimenpiteitä silloisessa valmiuslaissa (1080/1991) ja puolustustilalaissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa sekä näihin toimintoihin varautumista.

Uudessa pelastuslaissa väestönsuojelua käsitteenä on käsitelty aiemmasta poikkeavalla tavalla. Väestönsuojelua ei siinä enää määritellä käsitteenä, vaan se saa sisältönsä asiaa koskevista kansainvälisistä humanitaarisista sopimuksista. Pelastuslain 2.3 §:ssä on säädetty, että pelastustoimen viranomaiset huolehtivat toimialaansa kuuluvista Geneven yleissopimuksissa (SopS 8/1955) sekä yleissopimusten lisäpöytäkirjoissa (SopS 82/1980) määritellyistä väestönsuojelutehtävistä. On huomattava, että Geneven yleissopimukset lisäpöytäkirjoineen koskevat aseellisia selkkauksia. Sopimusten soveltamisala on siis suppeampi kuin poikkeusolojen määritelmän mukaiset soveltamistilanteet kansallisessa valmiuslaissa.

Geneven sopimusten 1 lisäpöytäkirjan 61 artiklan mukaan väestönsuojelu tarkoittaa siinä lueteltujen humanitaaristen tehtävien suorittamista, joiden tarkoituksena on siviiliväestön suojelu vihollisuuksien ja niiden aikana tapahtuvien onnettomuuksien vaaroja vastaan ja sen auttaminen selviytymään niiden välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle.

Väestönsuojelutehtävät, -organisaatio ja -materiaali

Lisäpöytäkirjassa esitetty väestönsuojelun tehtäväluettelo on laaja ja tehtävät koskevat pelastustoimen ohella useita muita viranomaisia ja toimijoita, myös kuntaorganisaatiossa. **Sopimuksen mukaan väestönsuojelun tehtäviä ovat:**

- hälytystoiminta;
- evakuointi;
- suojista huolehtiminen;
- pimennystoimenpiteiden hoito

- pelastustoiminta;
- lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto;
- sammutustoiminta;
- vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen;
- puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet;
- tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu;
- osallistuminen hätätilanteessa järjestyksen palauttamiseen ja ylläpitämiseen tuhoalueilla;
- välttämättömien julkisten palvelujen kiireinen kuntoon saattaminen;
- surmansa saaneista huolehtiminen;
- avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi;
- edellä mainittujen tehtävien edellyttämät lisätoimenpiteet, mukaan lukien suunnittelu ja järjestely, muttei rajoittuen näihin.

Valmiuslain luvussa 17 on säädetty väestönsuojelusta ja evakuoinnista. Valmiuslaissa väestönsuojelu käsitteenä ja soveltamisalaltaan saa Geneven yleissopimuksista poikkeavan merkityksen. Lain 116 §:ssä on säädetty väestön-suojeluvollisuudesta. Säännöksen mukaan valmiuslain 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan kansalaisia tietyin rajoituksin määrätä suorittamaan säännöksessä lueteltuja tehtäviä. Kyseistä säännöstä voidaan siis soveltaa aseellisen hyökkäyksen tai sen uhkan lisäksi erityisen vakavan suuronnettomuuden ja sen välittömän jälkitilan aikana, eli siis väestönsuojeluvollisuus voitaisiin valmiuslain mukaan toimeenpanna muissakin kuin yleissopimusten tarkoittamissa aseellisissa tilanteissa.

Valmiuslain 120 §:ssä puolestaan on säädetty pelastustoimen ja väestönsuojelun erityisjärjestelyistä. Säännöksen mukaan aseellisen hyökkäyksen ja sen uhkan aikana väestön suojaamiseksi ja väestönsuojelun johtamisen tehostamiseksi pelastustoimen viranomaiset ja kunnat perustavat johtokeskuksia sekä sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto, raivaus- ja puhdistustehtäviä tai muita näihin rinnastettavia, väestön suojaamiseksi välttämättömiä tehtäviä varten väestönsuojelumudostelmia. Saman säännöksen mukaan sisäasiainministeriö voi em. tilanteissa tilapäisesti päätöksellään muuttaa pelastuslaissa tarkoitettujen pelastusviranomaisten sekä edellä tarkoitettujen johtokeskusten ja väestönsuojelumudostelmien johto- ja alistussuhteita, jos se on välttämätöntä pelastustoimen hoitamisen turvaamiseksi.

Pelastuslain uudistuksen yhteydessä kunnille aiemmassa pelastuslaissa säädetty velvoite ylläpitää johtokeskus, on poistettu. Suojatiloissa olevan johtokeskuksen rakentamispäätös pohjautuu siis valmiuslain varautumisvelvoitteen puitteissa tehtävään kunnan omaan arvioon uhkista ja siitä, edellyttääkö tehtävien hoitaminen johtokeskusta.

Pelastuslain 64 §:ssä säädetään pelastustoimen varautumisesta väestönsuojeluun. Kyseisen säännöksen mukaan pelastustoimen viranomaisten on varauduttava

toimintansa hoitamiseen poikkeusoloissa riittävin suunnitelmin ja etukäteen tapahtuvin valmisteluin kouluttamalla ja varaamalla henkilöstöä ja väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstöä poikkeusolojen tehtäviin, huolehtimalla johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien perustamisesta ja ylläpidosta, varautumalla evakuoointeihin sekä huolehtimalla muistakin näitä vastaavista toimenpiteistä.

Kukin viranomaisen huolehtii itse poikkeusolojen väestönsuojelutehtäviin tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta ja kouluttamisesta. Lain 65 §:n (palvelussuhteeseen liittyvät tehtävät väestönsuojelussa) mukaan valtion ja kunnan viranomaisen, laitoksen ja liikelaitoksen sekä muun julkisyhteisön vastuulla olevat väestönsuojelutehtävät ja niihin varautuminen kuuluvat niissä palvelevan viran- tai toimenhaltijan virkavelvollisuuksiin ja työsopimussuhteessa olevan henkilön tehtäviin. Edellä sanottu koskee myös näiden tehtävien suorittamista varten tarpeelliseen koulutukseen osallistumista.

4 Valmiussuunnitelman päivittäminen

Valmiussuunnitelman hyväksyminen kuuluu kunnanvaltuuston toimivaltaan. Valmiussuunnitelma sisältää kuitenkin henkilöiden nimi- ja yhteystietoja, jotka saattavat muuttua joskus nopeastikin. Valmiussuunnitelman ajantasaisuuden vuoksi teknisluontoiset korjaukset henkilöiden tehtävä- tai virkanimikkeisiin, nimitietoihin tai yhteystietoihin voidaan tehdä heti muutoksen tultua ilman valmiussuunnitelman saattamista valtuuston käsiteltäväksi. Tällaiset muutokset tekee hallintopalvelut. Muilta osin valmiussuunnitelman päivittäminen tai muuttaminen kuuluu kunnanvaltuustolle.